

Карпатський національний університет імені Василя Стефаника
Економічний факультет
Кафедра фінансів

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
на здобуття першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

на тему: «Аналіз фінансових результатів банків України в умовах воєнного
стану»

Виконала: студента 4 курсу,
групи ФБС-41
спеціальності “Фінанси, банківська справа та
страхування”
Дзумедзей К.М.

Керівник : д.е.н., професор кафедри фінансів
Гораль Л.Т.

Рецензент: д.е.н., професор кафедри
менеджменту та бізнес-адміністрування
Кафка С. М.

Івано-Франківськ – 2026 р.

ЗМІСТ

ВСТУП

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ АНАЛІЗУ ФІНАНСОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ БАНКІВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ.

1.1 Економічна сутність та значення фінансових результатів у банківській діяльності.

1.2. Склад доходів та витрат банку як основа формування його фінансових результатів.

1.3. Методологія аналізу фінансових результатів банківських установ.

РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ФІНАНСОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ БАНКІВ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ.

2.1. Загальний стан та особливості функціонування банківської системи України впродовж 2021-2025 років.

2.2. Аналіз фінансових результатів банківської системи України в умовах воєнного стану.

2.3. Аналіз фінансових результатів АТ «Ідея Банк» в умовах воєнного стану.

РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ РЕЗУЛЬТАТАМИ БАНКІВ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ.

3.1. Проблеми та ризики, що негативно впливають на фінансові результати банків під час війни.

3.2. Рекомендації щодо підвищення ефективності управління фінансовими результатами банків в Україні

3.3. Економетричне моделювання впливу факторів на фінансові результати банку

ВИСНОВКИ

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

ДОДАТКИ

ВСТУП

Актуальність теми. Повномасштабне вторгнення Російської Федерації на територію України, розпочате 24 лютого 2022 року, суттєво змінило умови функціонування банківської системи країни. Функціонування банків в умовах воєнного стану супроводжується якісно новими ризиками: руйнуванням фізичної інфраструктури, масовим відпливом депозитів у перші місяці вторгнення, стрімким погіршенням якості кредитних портфелів, посиленням регуляторного тиску та значними структурними змінами у складі доходів і витрат. Водночас банківська система України продемонструвала вражаючу стійкість – і навіть зафіксувала рекордні прибутки у 2023–2025 роках, що породжує наукову дискусію щодо природи та сталості цих результатів. Саме тому аналіз фінансових результатів банків України в умовах воєнного стану набуває особливої наукової та практичної актуальності.

Метою кваліфікаційної роботи є комплексне дослідження фінансових результатів банківських установ України в умовах воєнного стану та розробка рекомендацій щодо підвищення ефективності управління ними. Для досягнення мети сформульовано такі завдання:

- розкрити економічну сутність та значення фінансових результатів у банківській діяльності; систематизувати склад доходів і витрат банку як основу формування фінансових результатів;
- охарактеризувати методологічний інструментарій аналізу фінансових результатів банківських установ; проаналізувати загальний стан та особливості функціонування банківської системи України впродовж 2021–2025 років;
- здійснити комплексний аналіз фінансових результатів банківської системи України та АТ «Ідея Банк» в умовах воєнного стану;
- виявити ключові проблеми і ризики, що негативно впливають на фінансові результати банків;
- сформулювати рекомендації щодо підвищення ефективності управління фінансовими результатами;

- розробити економетричну модель залежності фінансового результату банку від ключових факторів.

Об'єктом дослідження є фінансові результати банківських установ України в умовах воєнного стану. **Предмет дослідження** – теоретичні, методичні та практичні аспекти аналізу фінансових результатів банків України, а також вплив воєнних, економічних і регуляторних факторів на прибутковість, доходи, витрати та ефективність діяльності банківської системи в нашій країні.

Методологічна база дослідження. У роботі застосовано загальнонаукові та спеціальні методи дослідження: аналіз і синтез – для вивчення складу доходів і витрат банків; горизонтальний та вертикальний аналіз – для дослідження динаміки і структури фінансових показників; коефіцієнтний аналіз – для розрахунку та інтерпретації показників ROA, ROE, NIM, CIR; факторний аналіз – для виявлення причинно-наслідкових зв'язків між чинниками та фінансовим результатом; економетричне моделювання на основі методу найменших квадратів – для кількісної оцінки впливу факторів на прибуток банку.

Інформаційно-аналітична база дослідження включає: офіційну наглядову статистику та аналітичні огляди Національного банку України за 2021–2025 роки; фінансову звітність АТ «Ідея Банк» за МСФЗ за 2021–2025 роки; дані Міністерства фінансів України; матеріали Звітів про фінансову стабільність НБУ.

Практичне значення. Результати дослідження можуть бути використані банківськими установами під час формування стратегій управління фінансовими результатами, органами державного управління та НБУ при розробці заходів регуляторної підтримки банківського сектору в умовах воєнного стану та у перспективі повоєнного відновлення економіки України.

Структура та обсяг роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (38 найменувань) та додатків. Основний текст роботи викладено на 60 сторінках. Робота містить 17 таблиць і 5 рисунків.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ АНАЛІЗУ ФІНАНСОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ БАНКІВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

1.1. Економічна сутність та значення фінансових результатів у банківській діяльності

Банківська система є одним із ключових інститутів ринкової економіки, що забезпечує перерозподіл фінансових ресурсів, підтримує функціонування платіжної інфраструктури та сприяє економічному розвитку країни в цілому. У цьому контексті фінансові результати банківських установ виступають не лише показником ефективності управлінських рішень, а й індикатором стійкості всієї фінансової системи держави.

Дослідження економічної природи фінансових результатів банку передбачає насамперед з'ясування змісту цієї категорії. У сучасній економічній науці існують різні підходи до трактування поняття «фінансовий результат», які зумовлені відмінностями методологічних позицій авторів та специфікою банківської діяльності як особливого виду підприємництва.

Так, Шевцова О.Й. та Давиденко Ю.В. визначають фінансовий результат банку як «узагальнений показник ефективності його діяльності, який відображає кінцевий підсумок використання фінансових ресурсів, управління активами та зобов'язаннями, а також реалізації банківських послуг. Він є відображенням здатності банку забезпечувати стабільний дохід і створювати економічні вигоди у майбутньому» [38]. Таке трактування розкриває комплексну природу фінансових результатів, акцентуючи увагу на їхній багаторівневій ролі у системі банківського управління.

Святенко С.В. та Ухова І.М. систематизували авторські підходи до трактування категорії «фінансові результати комерційного банку», здійснивши порівняльний аналіз наукових джерел. Відповідно до узагальнення різних точок зору, поняття «фінансові результати комерційного банку» трактується як:

кінцевий підсумок господарської діяльності; різниця між доходами та витратами; результативність (прибуток або збиток); результат, що призводить до збільшення чи зменшення капіталу банку в результаті фінансово-господарської діяльності [32].

Такий плюралізм наукових поглядів є закономірним, оскільки фінансовий результат банку може розглядатися у різних вимірах: як облікова категорія (перевищення доходів над витратами або навпаки), як аналітичний показник (характеристика ефективності ресурсовикористання), а також як стратегічний орієнтир (відображення реалізації бізнес-моделі банку). Тому доцільним є синтезований підхід, що враховує всі зазначені аспекти.

Таблиця 1.1

Порівняльний аналіз підходів до визначення категорії «фінансові результати банку»

Автор(и)	Визначення	Ключовий акцент
Шевцова О.Й., Давиденко Ю.В. [38]	Узагальнений показник ефективності діяльності банку, що відображає кінцевий підсумок використання фінансових ресурсів та управління активами і зобов'язаннями	Ефективність управління ресурсами та здатність генерувати економічні вигоди
Гаряга Л.О. [7]	Економічний підсумок діяльності банківської установи, виражений у вартісній (грошовій) формі	Грошова оцінка результатів усієї господарської діяльності
Журавльова Т.О., Ткач О.В. [10]	Кінцевий підсумок господарської діяльності; різниця між доходами та витратами; результативність (прибуток або збиток)	Трирівневе розуміння: підсумок, різниця показників, якісна результативність
Лучик С.Д., Ткачук Х.Д., Шведик А.А. [15]	Прибуток чи збиток, що утворюється як різниця між доходами і витратами та призводить до зміни капіталу банку	Зв'язок фінансового результату зі змінами у структурі власного капіталу
Кушнар'ова А.А. [14]	Важливий елемент діяльності банку для досягнення конкурентних переваг; визначається через склад та структуру доходів, витрат і показник рентабельності	Конкурентоспроможність та рентабельність як рушії формування результату

Джерело: систематизовано автором за матеріалами наукових досліджень

Аналіз наведених у табл. 1.1 підходів дозволяє дійти висновку, що попри відмінності у трактуваннях, більшість науковців сходяться у тому, що фінансові результати банку – це кінцевий підсумок його операційної, інвестиційної та фінансової діяльності, виражений у грошовій формі у вигляді прибутку або збитку. При цьому даний результат впливає на зміну обсягу власного капіталу банку та виступає інтегрованим індикатором ефективності його функціонування.

Виходячи з проаналізованих наукових позицій стосовно поняття «фінансовий результат банку», можна констатувати, що зазначений термін є доволі ємним та охоплює три фундаментальні складові (рис. 1.1).

Рис. 1.1. Складові поняття «фінансовий результат банку» [15]

Водночас, відправною точкою для розуміння економічної природи фінансових результатів є усвідомлення місця і ролі банку в економіці. Банківська установа є фінансовим посередником, що акумулює тимчасово вільні грошові кошти та перерозподіляє їх серед суб'єктів господарювання, які

потребують фінансових ресурсів. Здійснюючи цю функцію, банк несе відповідні витрати (плата за залучені ресурси, операційні видатки, відрахування до резервів) і отримує доходи (відсотки за кредитами та інвестиціями, комісійні винагороди, торговельний дохід). Різниця між доходами і витратами і становить фінансовий результат.

Значення фінансових результатів для банківської установи є багатоаспектним. По-перше, прибуток є основним внутрішнім джерелом нарощення власного капіталу банку, що забезпечує дотримання регуляторних вимог до капіталізації та сприяє розширенню масштабів діяльності. По-друге, позитивний фінансовий результат дає можливість формувати резервні фонди, виплачувати дивіденди акціонерам і стимулювати персонал. По-третє, рівень прибутковості банку є важливим сигналом для ринкових учасників – кредиторів, вкладників, інвесторів, – на підставі якого вони формують рішення про взаємодію з даною установою.

Зважаючи на системоутворюючу роль банків у фінансовій архітектурі держави, їхні фінансові результати набувають значення, що виходить за межі корпоративного рівня. Як зазначають Рибалко А.С. та Зайцев О.В., «у збільшенні обсягів прибутку зацікавлений не тільки сам банк, а й держава, акціонери і пайовики, вкладники банку, партнери та клієнти, персонал банку» [28]. Для держави банківський прибуток є не лише джерелом надходжень до бюджету через оподаткування, а й показником надійності та стійкості фінансової системи загалом.

Фінансові результати відіграють ключову роль у системі регуляторних вимог Національного банку України (НБУ). Відповідно до Закону України «Про банки і банківську діяльність», банки зобов'язані дотримуватися встановлених НБУ пруденційних нормативів, в тому числі нормативів капіталу. Прибутковість банку безпосередньо впливає на рівень адекватності регулятивного капіталу, ліквідності та показників рентабельності – ключових індикаторів системи CAMELS, яка застосовується НБУ для комплексної оцінки фінансового стану банків [25].

Специфіка функціонування банків в умовах воєнного стану додатково підкреслює значущість фінансових результатів. В екстремальних умовах прибутковість банку є не просто показником ефективності, а необхідною умовою збереження операційної спроможності та фінансової стійкості в умовах підвищених ризиків і непередбачуваного зовнішнього середовища. Результати дослідження Гладищука Я.А. підтверджують, що в аналізованому десятиріччі 2015–2024 рр. банківська система України успішно перейшла до нової трирівневої структури капіталу, а динаміка фінансових результатів окремих банків визначалася їхньою здатністю адаптуватися до змінних операційних умов [8].

Таким чином, фінансовий результат банку – це багатовимірна економічна категорія, що являє собою кінцевий підсумок всієї операційної, інвестиційної та фінансової діяльності банківської установи за звітний період, виражений у грошовій формі у вигляді прибутку або збитку. Він є узагальнюючим показником ефективності банківського менеджменту, ключовим фактором стратегічного розвитку, інструментом підтримання капіталізації та регуляторної відповідності, а також сигнальним індикатором для усіх зацікавлених сторін – від акціонерів і вкладників до держави та регулятора.

1.2. Склад доходів та витрат банку як основа формування його фінансових результатів

Як відомо, основою формування фінансових результатів банківської установи є її доходи та витрати. Саме характер, обсяг та структура цих показників визначають, чи матиме банк позитивний (прибуток), нульовий або негативний (збиток) фінансовий результат за підсумками звітного періоду. Тому поглиблений аналіз складу структури доходів і витрат банку є необхідною передумовою розуміння механізмів формування його фінансових результатів.

Відповідно до чинних вимог міжнародних стандартів фінансової звітності (далі – МСФЗ) та нормативних документів НБУ, доходи банківської установи – це загальна сума грошових надходжень, що формуються в результаті здійснення активних операцій та надання банківських послуг. Поряд з тим, в середовищі науковців та інших фахівців у сфері банківської справи більшого поширення набули визначення поняття доходів фінансової установи, які дозволяють більш предметно деталізувати ці надходження. Зокрема, Бурковська А.В. та Кушнарєва А.А. зазначають, що «доходи банківської установи мають бути достатніми не тільки для покриття операційних витрат, а й для нарощення власного капіталу та виплати доходу акціонерам, що в кінцевому підсумку підвищує авторитет та поліпшує її конкурентну позицію на ринку» [5].

Більш комплексно види доходів та витрат банківських установ можна дослідити через призму їхньої класифікації за різними критеріями.

Зокрема, в залежності від специфіки та регулярності отримання тих чи інших доходів чи витрат банківською установою, їх умовно можна поділити на: банківські, небанківські та непередбачені (рис. 1.2). Крім того, у відповідності до вимог МСФЗ та нормативів НБУ склад доходів і витрат банку за видами діяльності можна поділити на три групи: доходи (витрати) від операційної діяльності, доходи (витрати) від інвестиційної діяльності та доходи (витрати) від фінансової діяльності (таблиця 1.2).

Основу становлять доходи операційної діяльності, серед яких чільне місце посідають процентні доходи – надходження від кредитних та інвестиційних операцій. Їхній обсяг безпосередньо залежить від структури активів, рівня процентних ставок і якості кредитного портфеля банку. В свою чергу, зростання процентних доходів банківської установи сприяє підвищенню рівня її прибутковості та рентабельності активів за умови ефективного контролю витрат [38].

Другою за значимістю категорією є комісійні доходи, що формуються внаслідок надання банківських послуг: розрахунково-касового обслуговування,

гарантійних операцій, валютних конверсій, брокерського і трастового обслуговування тощо. Ці доходи характеризуються відносною стабільністю та меншою залежністю від обсягів активів, що сприяє диверсифікації джерел прибутку та зниженню ризиків.

Рис. 1.2. Склад доходів (витрат) банківської установи

Зауважимо, що за результатами проведених досліджень особливостей розвитку національної банківської системи в останні роки виявлено тенденцію до стабільного зростання питомої ваги комісійних доходів вітчизняних банків впродовж 2017–2025 рр., що, на думку деяких науковців, слід пов'язувати з розширенням спектру нетрадиційних послуг, що надаються банками в нашій країні [33].

До інших елементів операційних доходів банку слід віднести: прибутки від торговельних операцій (операції з іноземною валютою, цінними паперами), доходи у вигляді дивідендів, доходи від повернення раніше списаних активів, а також інші операційні надходження. Загальною характеристикою таких статей

доходів банку є те, що у переважній більшості вони мають нерегулярний характер та сильніше залежать від ринкової кон'юнктури.

Таблиця 1.2

Класифікація доходів та витрат банку за видами діяльності

Вид діяльності	Доходи	Витрати
Операційна діяльність	Процентні доходи; комісійні доходи; прибутки від торговельних операцій; дохід у вигляді дивідендів; доходи від повернення раніше списаних активів; інші операційні доходи	Процентні витрати; комісійні витрати; витрати на формування резервів під кредитні збитки; загальні адміністративні витрати; інші операційні витрати; витрати з податку на прибуток
Інвестиційна діяльність	Доходи за операціями зі збільшення інвестицій в асоційовані компанії та дочірні установи; доходи від реалізації основних засобів та нематеріальних активів	Витрати за операціями зі зменшення інвестицій; витрати на придбання основних засобів та нематеріальних активів
Фінансова діяльність	Доходи за операціями з цінними паперами власного боргу та за субординованим боргом; доходи від випуску інструментів власного капіталу	Витрати на обслуговування боргових зобов'язань; дивіденди, що сплачуються протягом звітного періоду

Джерело: систематизовано автором на основі [38; 5; 33]

В свою чергу, система класифікації витрат банку є повністю симетричною до класифікації його доходів. Зокрема, витрати від операційної діяльності банку включають: процентні витрати (плата за залучені депозити та міжбанківські ресурси), комісійні витрати, витрати на формування резервів під кредитні збитки та очікувані кредитні збитки (ОКЗ), загальні адміністративні витрати, а також витрати з оподаткування. Шевцова О.Й. та Давиденко Ю.В. підкреслюють, що «зростання вартості ресурсної бази призводить до звуження процентної маржі та зниження прибутковості активів», а «витрати на формування резервів, які відображають рівень кредитного ризику та зменшують фінансовий результат банку у короткостроковому періоді, хоча й сприяють підвищенню стійкості його діяльності» [38].

Особливе місце серед витрат банку посідають відрахування до резервів під кредитні збитки, оскільки саме вони чинять найістотніший вплив на фінансовий результат в умовах погіршення якості кредитного портфеля. Зростання частки непрацюючих кредитів (NPL) автоматично підвищує обсяг очікуваних кредитних збитків, що змушує банки наращувати резерви та знижує фінансовий результат. Цей механізм є визначальним для розуміння того, чому в кризових умовах (включаючи умови воєнного стану) банки демонструють різке зниження прибутковості навіть при збереженні операційної активності.

Ключовим аналітичним показником, що відображає ефективність основної банківської діяльності, є чиста процентна маржа (Net Interest Margin, NIM) – різниця між процентними доходами і процентними витратами, виражена у відсотках до середнього обсягу активів, що приносять дохід. NIM характеризує здатність банку генерувати дохід від основної (кредитно-депозитної) діяльності та є одним із найважливіших показників прибутковості в системі банківського аналізу.

Взаємозв'язок між структурою доходів і витрат та кінцевим фінансовим результатом банку можна представити у вигляді логічного ланцюга формування прибутку, поширеного у практиці МСФЗ-звітності:

- 1) Чистий процентний дохід = Процентні доходи – Процентні витрати.
- 2) Чистий комісійний дохід = Комісійні доходи – Комісійні витрати.
- 3) Чистий операційний дохід = Чистий процентний дохід + Чистий комісійний дохід + Торговельний дохід + Інші доходи.
- 4) Операційний прибуток до резервів = Чистий операційний дохід – Операційні витрати.
- 5) Прибуток до оподаткування = Операційний прибуток до резервів – Відрахування до резервів.
- 6) Чистий прибуток (збиток) = Прибуток до оподаткування – Податок на прибуток.

Така схема взаємозв'язку доходів та витрат банку наочно демонструє, що на кожному етапі формування фінансового результату вагому роль відіграють

різні чинники. Зокрема, на першому етапі таким фактором є рівень процентних ставок та обсяг кредитно-інвестиційного портфеля; на другому – розвиненість небанківських послуг та активність розрахунково-касових операцій; на третьому – операційна ефективність (рівень CIR – Cost-to-Income Ratio); на четвертому – якість кредитного портфеля та рівень ризик-менеджменту.

Також, варто зауважити, що характерною особливістю складу та структури доходів і витрат банків в умовах макроекономічних потрясінь (у тому числі воєнного стану) є суттєве зміщення у бік зростання витрат на резерви та збільшення процентних доходів на тлі підвищення облікової ставки. Як встановила Шевцова О.Й. разом зі співавторами, «витрати та доходи банків України схильні до зміни своєї структури в залежності від стану економіки країни та її положення відносно циклу економічного розвитку. Особливо в кризових та посткризових періодах» [38].

Таким чином, можна констатувати, що склад та структура доходів і витрат банку є динамічною системою, що чутливо реагує на зміни макроекономічного середовища, грошово-кредитної політики, регуляторних вимог та якості кредитного портфеля. Саме від здатності банківського менеджменту ефективно управляти цією структурою залежить кінцевий фінансовий результат та конкурентоспроможність його установи.

1.3. Методологія аналізу фінансових результатів банківських установ

Методологія аналізу фінансових результатів банківських установ являє собою системну сукупність методів, прийомів та аналітичних інструментів, за допомогою яких здійснюється оцінка ефективності банківської діяльності, виявляються чинники впливу на прибутковість і рентабельність, а також формуються управлінські рекомендації щодо їх оптимізації. Вибір конкретного методологічного інструментарію залежить від мети аналізу, доступності інформаційних ресурсів та особливостей операційного середовища.

У сучасній практиці банківського аналізу виділяють кілька ключових методів дослідження фінансових результатів. Зокрема, на думку Рибалко А.С. та Зайцев О.В. на сьогоднішній день існує близько 20 різних методів, які можуть бути використані для аналізу фінансових результатів діяльності банківських установ. В свою чергу, усі ці методи можна розділити на такі групи: метод коефіцієнтів, рейтингові методи та математично-статистичні методи [28; 11] (рис. 1.3).

Рис. 1.3. Класифікація методів аналізу фінансових результатів діяльності банківської установи [17, с. 180]

Горизонтальний аналіз (аналіз у динаміці, або трендовий аналіз) передбачає дослідження динаміки фінансових показників банку за кілька звітних періодів. Він дозволяє виявити тенденції зміни доходів, витрат і прибутку, оцінити темпи зростання або зниження ключових показників рентабельності. Горизонтальний аналіз є особливо інформативним у контексті порівняння діяльності банку до та після кризових подій, зокрема у зіставленні показників до та після введення воєнного стану. В свою чергу, вертикальний аналіз (структурний аналіз) спрямований на дослідження питомої ваги окремих складових доходів і витрат у їхньому загальному обсязі. Він дозволяє виявити, які джерела доходів є домінуючими, а яким статтям витрат банк приділяє

найбільше ресурсів. Зіставлення структури доходів і витрат різних банків або різних часових періодів дає уявлення про пріоритети їхніх бізнес-моделей та ефективність управління.

Проте, на думку більшості науковців та практиків, що працюють в цій сфері, найбільш поширеними у практиці банківського аналізу є коефіцієнтні методи. Їхня суть полягає у розрахунку та інтерпретації системи відносних показників, що характеризують різні аспекти прибутковості банківської установи. При цьому, основою перевагою коефіцієнтного методу є можливість порівнювати показники різних банків між собою. Серед ключових показників коефіцієнтного аналізу фінансових результатів банків виділяють: рентабельність активів (ROA), рентабельність власного капіталу (ROE), чисту процентну маржу (NIM) і коефіцієнт витрат до доходів (CIR) (таблиця 1.3).

Водночас, серед зазначених показників особливої уваги заслуговує показник ROA як найбільш універсальний та найменш спотворений важелем фінансування показник прибутковості банку. Більше того, дослідження Гладищука Я.А. 20 найбільших банків України за 2015–2024 рр. підтверджує, що «оцінка рівня рентабельності показала зростання ефективності використання активів та відновлення прибутковості банківського капіталу» [8], при цьому саме показник ROA дозволив провести коректне порівняння банківських установ різного масштабу між собою.

В свою чергу, рейтингові методи є другою за поширеністю групою аналітичного інструментарію аналізу фінансових результатів банків. Особливе місце серед них займає система CAMELS (Capital adequacy, Asset quality, Management, Earnings, Liquidity, Sensitivity to risk), яка адаптована НБУ для потреб вітчизняного банківського нагляду відповідно до Положення «Про порядок визначення рейтингових оцінок за рейтинговою системою CAMELS». Дана методика дозволяє здійснити комплексну оцінку банку за шістьма компонентами, при цьому параметр «Earnings» (прибутковість) є центральним у контексті аналізу фінансових результатів [28].

Ключові показники коефіцієнтного аналізу фінансових результатів банків

Показник	Формула розрахунку	Економічний зміст	Орієнтовне нормативне значення
Рентабельність активів (ROA)	$\frac{\text{Чистий прибуток}}{\text{Середні активи}} \times 100\%$	Ефективність використання активів для генерування прибутку	$\geq 1\%$ (для ефективного банку); $>0\%$ у кризових умовах
Рентабельність капіталу (ROE)	$\frac{\text{Чистий прибуток}}{\text{Середній власний капітал}} \times 100\%$	Ефективність використання власного капіталу з позиції акціонерів	$\geq 10\text{--}15\%$ (зазвичай); залежить від вартості капіталу
Чиста процентна маржа (NIM)	$\frac{(\text{Процентні доходи} - \text{Процентні витрати})}{\text{Середні дохідні активи}} \times 100\%$	Ефективність управління процентними операціями банку	2–5% (типово для ринків, що розвиваються)
Коефіцієнт витрат до доходів (CIR)	$\frac{\text{Операційні витрати}}{\text{Чистий операційний дохід}} \times 100\%$	Операційна ефективність; частка витрат у загальному доході	$< 60\%$ (ефективний банк); $> 80\%$ – ознака проблем
Дохідність активів (ROA до резервів)	$\frac{\text{Прибуток до резервів та оподаткування}}{\text{Середні активи}} \times 100\%$	Потенційна прибутковість без урахування витрат на резерви	Індивідуальне: порівняння в динаміці та між банками

Джерело: систематизовано автором на основі [28; 8; 11; 37]

Також однією з найпотужніших аналітичних технік, що дозволяє кількісно оцінити вплив кожного чинника на кінцевий фінансовий результат є факторний аналіз фінансових результатів. Зокрема, він дає змогу розкласти загальне відхилення прибутку на складові, обумовлені змінами обсягу активів, рівня ставок, структури доходів і витрат, якості кредитного портфеля та ефективності операційної діяльності банку. Черп А.В. та Рурка Г.І. наголошують, що застосування факторного аналізу «дає можливість менеджерам управляти величиною даної економічної категорії» та є необхідним для «пошуку резервів підвищення ефективності діяльності банку» [37].

Загалом математично-статистичні методи, які включають також кореляційно-регресійний аналіз, моделювання часових рядів (ARIMA), побудову економетричних моделей та нелінійне оцінювання, дозволяють виявляти приховані залежності між показниками, прогнозувати майбутні фінансові результати та оцінювати вплив макроекономічних змінних на прибутковість банку. Зокрема, Позднякова В.Д. розробила економетричну модель оцінювання фінансових результатів діяльності банків України, що враховує ендогенні фактори залежності прибутку [24].

Також, варто зауважити, що у контексті аналізу в умовах нестандартного операційного середовища (зокрема, під час воєнного стану) методологія аналізу фінансових результатів банку потребує певних адаптацій. Так, аналіз фінансових результатів банків у кризових умовах повинен враховувати: специфіку відображення в звітності одноразових (екстраординарних) статей; вплив регуляторних послаблень НБУ на порівнянність показників між різними банками; необхідність коригування номінальних показників прибутку на рівень інфляції для отримання реального фінансового результату.

Зокрема, Шевцова О.Й. та Давиденко Ю.В. обґрунтували важливість розрізнення між номінальним та реальним фінансовим результатом в умовах значної інфляції, де «номінальне значення прибутку демонструє зростання завдяки інфляційному ефекту і реальним зусиллям банку щодо розширення обсягів діяльності. Реальний прибуток, який коригується з урахуванням інфляції, відображає реальну купівельну спроможність доходів банку» [38]. Це є особливо актуальним для оцінки «рекордних» прибутків українських банків у 2023–2025 рр., частина яких пояснюється саме інфляційним ефектом.

Важливим аспектом методології аналізу фінансових результатів є формування та використання інформаційної бази. Основними джерелами інформаційного забезпечення аналізу є: фінансова звітність банків за МСФЗ (звіт про фінансовий стан, звіт про прибутки та збитки, звіт про рух грошових коштів), наглядова статистика НБУ (агреговані та індивідуальні балансові

залишки, показники рентабельності), а також аналітичні огляди та дослідження НБУ, банківських асоціацій і міжнародних фінансових організацій.

Сисоєнко І.А. та Карлюк Д.О. запропонували систему показників коефіцієнтного аналізу дохідності, що включає: коефіцієнт дохідності активів, коефіцієнт дохідності доходних активів, коефіцієнт операційної дохідності та коефіцієнт неопераційної дохідності. При цьому для повноти аналізу витрат дослідники рекомендують додатково застосовувати коефіцієнт дієздатності банку та коефіцієнт режиму економії витрат [15].

Таким чином, методологія аналізу фінансових результатів банківських установ є комплексним інструментарієм, що включає горизонтальний, вертикальний, коефіцієнтний та факторний аналіз, рейтингові підходи (насамперед CAMELS) та математично-статистичні методи. Для отримання достовірної та повної картини фінансового стану банку необхідно використовувати комбінацію методів із кожної групи. При цьому в умовах нестандартного операційного середовища, пов'язаного із воєнним станом, методологія аналізу потребує адаптації з урахуванням особливостей бухгалтерського обліку, регуляторних змін та інфляційних ефектів.

Резюмуючи зміст першого розділу, слід зазначити, що теоретико-методологічні основи аналізу фінансових результатів банків є добре розробленою галуззю банківської науки. Водночас умови повномасштабного воєнного вторгнення сформували нові виклики для аналітики – від необхідності врахування надзвичайних факторів у фінансовій звітності до потреби в оцінці реального (з урахуванням інфляції) рівня прибутковості. Ці теоретичні напрацювання слугуватимуть методологічним фундаментом для емпіричного аналізу фінансових результатів банківської системи України в умовах воєнного стану, що відображено у наступних розділах роботи.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ ФІНАНСОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ БАНКІВ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

2.1. Загальний стан та особливості функціонування банківської системи України впродовж 2021-2025 років

Повномасштабне вторгнення Російської Федерації на територію України, розпочате 24 лютого 2022 року, створило безпрецедентне за масштабом і тривалістю операційне середовище для банківської системи країни. Введення воєнного стану суттєво змінило умови функціонування банківських установ і зумовило необхідність оперативної адаптації як з боку Національного банку України (НБУ), так і з боку самих фінансово-кредитних установ. Аналіз загального стану банківської системи та особливостей її функціонування у 2022–2025 роках є необхідною передумовою для подальшого дослідження динаміки та структури фінансових результатів банків у цей надзвичайно складний для економіки період.

Як відомо, перші тижні повномасштабного вторгнення супроводжувалися гострою кризою довіри населення до банківської системи. Спостерігався масовий відплив депозитів: за даними НБУ, лише впродовж лютого–березня 2022 року фізичні особи вилучили значні суми коштів з рахунків. У відповідь регулятор запровадив низку екстрених заходів: обмеження на зняття готівки в іноземній валюті, тимчасову заборону дострокового вилучення строкових депозитів, ліміти на транскордонні перекази, а також відкрив необмежений доступ до кредитів рефінансування для підтримки ліквідності банків [19, с. 17].

Ключовим регуляторним рішенням стало підвищення облікової ставки з 10% до 25% річних у червні 2022 року – з метою стримування інфляційного тиску та підтримки привабливості гривневих активів. Одночасно НБУ запровадив тимчасові послаблення обов'язкових економічних нормативів, зокрема нормативів достатності капіталу та ліквідності, щоб банки могли

продовжувати кредитування реальної економіки. Зазначені послаблення були поступово скасовані в міру стабілізації операційного середовища протягом 2023–2024 років [20, с. 17–26].

Результати дослідження особливостей змін в банківській системі України за 2022–2025 роки виявили такі ключові тенденції розвитку. По-перше, незважаючи на війну в країні, вітчизняна банківська система продовжила процес своєї поступової консолідації (табл. 2.1).

Таблиця 2.1

Аналіз основних показників банківської діяльності у 2021–2025 рр.

Показник	2021	2022	2023	2024	2025
Кількість діючих банків, од.	71	67	63	61	60
Загальні активи, млрд. грн.	2358	2717	3311	3775	4181
Зміна, р/р, %	–	15,2	21,9	14,0	10,8
Чисті активи, млрд. грн.	2053	2352	2945	3423	4001
Зміна, р/р, %	–	14,6	25,2	16,2	16,9
Зміна чистих активів, р/р, %	12,6	14,5	25,2	16,2	17,2
Власний капітал, млрд. грн.	382,4	215,8	296	368,7	463,4
Зміна, р/р, %	–	-43,6	37,2	24,6	25,7
Зобов'язання, млрд. грн.	1826,6	2135,8	2649	3047,4	3537,2
Зміна, р/р, %	–	16,9	24,0	15,0	16,1
Кошти суб'єктів господарювання, млрд. грн.	800	943	1322	1564	1808
Зміна, р/р, %	–	17,9	40,2	18,3	15,6
Зміна, р/р, %	17,4	17,9	40,2	18,3	15,6
Кошти фізичних осіб, млрд. грн.	727	933	1084	1216	1407
Зміна, р/р, %	–	28,3	16,2	12,2	15,7
Зміна, р/р, %	6,6	28,4	16,2	12,2	15,7
Частка держбанків у чистих активах, %	50,9	49,5	53,6	53,3	52
Зміна, р/р, %	–	-2,8	8,3	-0,6	-2,4

Джерело: складено за даними статистичної звітності НБУ [17; 19; 20; 21].

Так, якщо на початок 2022 року в Україні функціонував 71 банк, то станом на кінець 2025 року їх кількість скоротилася до 60. Причини виведення банків з ринку були різноманітними – від порушення вимог регулятора до

добровільного повернення ліцензій. У грудні 2025 року вперше з 2015 року було застосовано механізм «перехідного банку»: на базі визнаного неплатоспроможним РВС Банку створено ЮТЕ Банк. При цьому виведення жодної з установ не спричинило системних потрясінь, оскільки їхня сукупна частка в активах сектору не перевищувала 0,05% [21, с. 17].

По-друге, дані табл. 2.1 свідчать про стійке зростання загальних і чистих активів банківської системи протягом всього аналізованого періоду. Так, загальні активи збільшились з 2 358 млрд. грн. у 2021 році до 4 181 млрд. грн. у 2025 році – майже вдвічі. Чисті активи за той самий період зросли з 2 053 млрд. грн. до 4 001 млрд. грн.. Це демонструє здатність банківської системи не просто виживати в умовах збройного конфлікту, а й нарощувати масштаби своєї діяльності, що є нетиповою ситуацією для воюючої країни. Разом із тим Фатюха В.В. та ін. слушно зауважують, що реальна якість активів банків визначається не їхнім загальним обсягом, а часткою резервів і непрацюючих позик, які «свідчать про стрімке погіршення якості активів» [35, с. 20].

Зазнав суттєвих коливань й сума накопиченого власного капіталу вітчизняної банківської системи. Так, якщо у 2022 році внаслідок масового резервування він різко скоротився з 382,4 млрд. грн. до 215,8 млрд. грн., то вже з 2023 року завдяки рекордним прибуткам капітальна позиція сектору суттєво зміцнилася: у 2023 році – 296,0 млрд. грн., у 2024 році – 368,7 млрд. грн., у 2025 році – 463,4 млрд. грн.. Отже, впродовж трьох років банки повністю компенсували втрати 2022 року й вийшли на новий рівень капіталізації. Достатність регулятивного капіталу на кінець 2025 року становила 16,4%, що суттєво перевищує мінімальні вимоги [21, с. 36].

Важливою тенденцією аналізованого періоду є також стрімке зростання коштів клієнтів у банківській системі України. Так, кошти суб'єктів господарювання зросли з 800 млрд. грн. у 2021 році до 1 808 млрд. грн. у 2025 році – більше ніж удвічі. Кошти фізичних осіб збільшились з 727 до 1 407 млрд. грн.. Цей феномен пояснюється масштабними бюджетними виплатами, скороченням споживчих витрат та поверненням довіри до банківської системи.

Частка коштів клієнтів у структурі зобов'язань банків стабільно перевищувала 90%, а частка рефінансування НБУ скоротилася до мінімальних значень із 2006 року – менш ніж 0,1% [20, с. 26; 21, с. 26].

Значних змін впродовж дії воєнного стану в нашій країні зазнала і кредитна активність банків, про що детально відображено у табл. 2.2.

Таблиця 2.2

Динаміка наданих кредитів банківського сектору України за 2021–2025 рр.

Показник	2021	2022	2023	2024	2025
Валові кредити суб'єктів господарювання, млрд. грн.	796	801	784	851	870
Зміна, р/р %	+6,2	+0,7	-2,2	+8,5	+2,3
Чисті кредити суб'єктів господарювання, млрд. грн.	540	529	511	589	774
Зміна, р/р %	+24,8	-1,9	-3,6	+15,3	+31,6
Валові кредити фізичним особам, млрд. грн.	243	210	223	274	342
Зміна, р/р %	+21,6	-13,5	+6,0	+23,2	+24,6
Чисті кредити фізичним особам, млрд. грн.	200	134	160	222	297
Частка непрацюючих кредитів (NPL), %	27,0	38,0	37,4	30,3	13,9
Чисті кредити МСП, млрд. грн.	263	246	268	306	407
Резерви за активними операціями, млрд. грн.	305,4	365,1	366,3	352,3	180,7

Джерело: складено за даними НБУ [19; 20; 21].

Як видно з даних табл. 2.2, в умовах воєнного стану спостерігається суперечлива динаміка кредитного портфеля банківських установ у нашій країні. З одного боку, у 2022 році відбулося різке скорочення чистих кредитів фізичним особам – зі 200 до 134 млрд. грн. (-32,9% р/р) – внаслідок масового резервування. З іншого боку, починаючи з 2023 року кредитування відновилося і прискорилося: чисті кредити фізичним особам у 2025 році сягнули 297 млрд. грн. (+33,7% р/р). водночас, валові кредити суб'єктам господарювання після незначного зростання у 2022 році та падіння у 2023-му відновились у 2024–2025 роках; чисті кредити бізнесу у 2025 році зросли на 31,6% р/р.

Особливо важливою тенденцією є поступове зниження частки непрацюючих кредитів (NPL). Якщо у 2022 році NPL досягали 38,0% від

загального портфеля – максимуму за аналізований період, – то у 2025 році цей показник знизився до 13,9%. Це є найнижчим рівнем за більш як 15 років. Визначальними чинниками скорочення NPL стали: нарощування обсягів нових якісних кредитів, активне списання старих проблемних позик держбанками, а також стабілізація фінансового стану частини позичальників. У наукових дослідженнях зростання непрацюючих кредитів прийнято розглядати як головну структурну проблему, що блокує відновлення кредитування реального сектору [35, с. 21].

Загалом зміни в структурі банківської системи України відображали її адаптацію до умов воєнного стану. Так, за 2022–2025 роки кількість відділень банків щорічно скорочувалась на 100–200, передусім через закриття підрозділів на тимчасово окупованих і прифронтових територіях та оптимізацію в межах цифрової трансформації. Водночас активно розвивалася безготівкова інфраструктура: кількість POS-терміналів зросла з 439 тис. одиниць у 2021 році до понад 600 тис. у 2025 році, кількість активних платіжних карток перевищила 65 млн. Сума безготівкових платежів картками в торговельній мережі щороку збільшувалась у двозначних темпах, що підтверджує прискорення цифровізації банківських послуг як системної відповіді на виклики воєнного часу [21, с. 20–21].

Також впродовж аналізованого періоду банки України суттєво змінили структуру своїх активів на користь безризикових інструментів. Обсяг ОВДП у їхніх портфелях зріс з 483 млрд. грн. у 2022 році до 932 млрд. грн. у 2025 році, а сукупна частка ОВДП та депозитних сертифікатів НБУ у чистих активах у 2023–2024 роках перевищувала 43–48%. Державні програми підтримки кредитування також відіграли вагомий роль: програма «Доступні кредити 5-7-9%» функціонувала протягом всього воєнного стану, хоча частка субсидійованих кредитів у портфелі бізнесу поступово знижувалась – з близько 34% у 2024 році до 30% у 2025 році – завдяки відновленню ринкового кредитування [20, с. 17; 21, с. 17].

Таким чином, банківська система України впродовж 2022–2025 років продемонструвала вражаючу стійкість в умовах повномасштабного збройного конфлікту. Незважаючи на значні операційні виклики, руйнування інфраструктури, окупацію частини територій та масовий відплив депозитів у перші місяці вторгнення, система зберегла платоспроможність, ліквідність та операційну здатність. Ключовими факторами цієї стійкості стали оперативні дії НБУ, підтримка держави і міжнародних фінансових організацій, а також інституційна спроможність самих банків адаптуватися до нових умов.

2.2. Аналіз фінансових результатів банківської системи України в умовах воєнного стану

Комплексна оцінка фінансових результатів банківської системи є складним аналітичним завданням, оскільки, як зауважує О. Криклій, «аналіз прибутковості – це складне завдання, оскільки кожен аспект банківських операцій впливає на його прибутковість і має братися до уваги» [35, с. 19]. Тому повноцінна оцінка фінансових результатів передбачає дослідження джерел прибутку, структури доходів і витрат, абсолютних показників результату та коефіцієнтів прибутковості. У межах даного підрозділу здійснено детальний аналіз динаміки та структури доходів і витрат банківської системи України, ключових показників прибутковості, а також порівняльну оцінку результативності різних груп банківських установ за 2022–2025 роки.

Так, за результатами аналізу структури та динаміки доходів і витрат банківської системи України у 2022–2025 роках виявлено кардинальні зміни у джерелах формування фінансового результату порівняно з довоєнним рівнем (табл. 2.3). при цьому, загальний обсяг доходів банківського сектору демонструє стійке зростання, проте структура цих доходів суттєво змінилася.

В цілому дані табл. 2.3 дозволили виявити ключові тенденції у формуванні фінансових результатів банківської системи в умовах воєнного стану. Так, передусім привертає увагу стрімке зростання чистого процентного

доходу: з 117,6 млрд. грн. у 2021 році до 271,9 млрд. грн. у 2025 році. Загальне зростання за 2021–2025 роки склало 131%. Парадоксально, але саме підвищення облікової ставки НБУ в умовах воєнного стану стало головним генератором зростання процентних доходів банків.

Таблиця 2.3

Динаміка та структура доходів і витрат банківської системи України у 2021–2025 рр., млрд. грн.

Показник, млрд. грн.	2021	2022	2023	2024	2025
Процентні доходи	229,2	217,1	304,4	351,7	410,8
у т.ч. доходи від кредитів суб'єктів господарювання	72,6	72,8	91,5	100,6	113,2
у т.ч. доходи від кредитів фіз. осіб	47,2	55,5	51,3	67,1	85,8
у т.ч. доходи від цінних паперів (ОВДП, ДС НБУ)	–	88,7	161,7	184,0	211,8
Процентні витрати	111,6	65,4	103,0	117,3	138,9
Чистий процентний дохід	117,6	151,7	201,4	234,3	271,9
Комісійні доходи	79,5	85,6	97,6	110,9	124,1
Комісійні витрати	21,5	35,4	46,5	54,3	60,5
Чистий комісійний дохід	58,0	50,2	51,1	56,6	63,6
Торговий результат	29,2	43,5	30,3	34,4	30,5
Інші операційні доходи	5,0	8,1	8,4	6,7	8,6
Всього доходів	289,8	256,7	297,2	336,1	379,6
Відрахування до резервів	3,4	121,2	17,7	9,6	4,5
Адміністративні та операційні витрати	87,3	106,3	119,5	139,7	163,5
у т.ч. витрати на персонал	–	38,1	42,0	50,1	60,4
Всього витрат	90,7	227,5	137,2	149,3	168,0
Прибуток до оподаткування	99,1	29,3	160,0	186,8	211,6
Податок на прибуток	21,7	7,4	77,0	95,9	84,8
Чистий прибуток/(збиток)	77,4	21,9	83,0	90,9	126,8

Джерело: складено за даними статистичної звітності НБУ [17; 19; 20; 21].

Слід зауважити, що процентні доходи банків зростали насамперед за рахунок двох джерел. По-перше, доходів від розміщення коштів у депозитні сертифікати НБУ і ОВДП: у 2022 році процентні доходи від цінних паперів склали 88,7 млрд. грн., у 2023 – 161,7 млрд. грн., у 2025 – 211,8 млрд. грн.. По-друге, зростання доходів від кредитів фізичним особам – з 55,5 млрд. грн. у 2022 році до 85,8 млрд. грн. у 2025 році [17, с. 29; 21, с. 23]. Фактично банки трансформувалися у великих кредиторів держави, перекачуючи залучені депозитні кошти у боргові зобов'язання уряду, що забезпечувало стабільний безризиковий процентний дохід.

В свою чергу, процентні витрати банків зростали більш помірними темпами попри підвищення депозитних ставок. Це пояснюється кількома чинниками: значна частина клієнтських коштів зберігалась на поточних рахунках із мінімальними ставками; банки досить повільно передавали підвищення монетарних ставок вкладникам; частка рефінансування НБУ різко скоротилася. В результаті чиста процентна маржа (NIM) стабільно зростала: з 6,4% у 2022 році до 7,7% у 2025 році [21, с. 16].

Чистий комісійний дохід є другим за важливістю джерелом операційного доходу банків. У 2022 році він скоротився до 50,2 млрд. грн. з 58,0 млрд. грн. у 2021 році (-13,4%) – через обмеження на транскордонні операції та загальне зниження ділової активності. У 2023–2025 роках відбулося поступове відновлення: у 2023 – 51,1 млрд. грн., у 2024 – 56,6 млрд. грн., у 2025 – 63,6 млрд. грн.. У грудні 2025 року місячний обсяг чистого комісійного доходу вперше перевищив довоєнний рівень грудня 2021 року [21, с. 19]. Такий результат свідчить про відновлення обсягів безготівкових розрахунків і розширення спектра банківських послуг.

Водночас, ключовим фактором формування фінансового результату банківської системи у 2022 році стали відрахування до резервів під знецінення кредитів. Їх обсяг різко зріс: з 3,4 млрд. грн. у 2021 році до 121,2 млрд. грн. у 2022 році – більш ніж у 35 разів. Це призвело до того, що чистий прибуток системи склав лише 21,9 млрд. грн., незважаючи на стрімке зростання чистого

процентного доходу. Банки були змушені формувати значні резерви через погіршення фінансового стану позичальників, руйнування підприємств і майна-застав, а також через невизначеність щодо відновлення платоспроможності боржників на окупованих і прифронтових територіях.

Тут доречно зауважити, що постійне зростання частки токсичних активів у портфелях банків призводить до необхідності нарощувати резерви і є одним з головних дестабілізуючих факторів функціонування банківської системи [35, с. 21]. Так, вже у 2023 році відрахування до резервів різко скоротилися до 17,7 млрд. грн., а у 2024 і 2025 роках – до 9,6 та 4,5 млрд. грн. відповідно. Це відображає нормалізацію кредитного ризику після первинного шоку 2022 року та покращення якості кредитного портфеля. За 2025 рік ануалізований Cost of Risk (CoR) за кредитами становив близько нуля ($-0,2\%$ у IV кварталі), що є виключно позитивним сигналом [21, с. 29].

Загалом результати аналізу динаміки фінансових результатів банківської системи в Україні дозволили виявити так званий «парадокс воєнного прибутку», тобто попри тривалий збройний конфлікт, банківський сектор отримував у 2023–2025 роках рекордні прибутки. Зокрема, чистий прибуток в цілому по банківському сектору України зріс з 21,9 млрд. грн. у 2022 році до 126,8 млрд. грн. у 2025 році або $+39.4\%$ р/р. і це незважаючи на те, що за IV квартал минулого року сукупний прибуток банків України становив лише 7,3 млрд.грн. Такий відносно низький показник став наслідком фіксації збитків Приватбанку після нарахування його додаткового податку. Проте, все одно можна констатувати, що сукупний прибуток банківського сектору в нашій країні за 2022–2025 роки, не зважаючи на активну фазу війни, склав понад 322 млрд. грн.

Пояснення вказаного парадоксу криється у збігу кількох сприятливих для банків нашої країни факторів. По-перше, підвищення облікової ставки до 25% у 2022 році дозволило вітчизняним банкам розміщувати надлишкову ліквідність у депозитні сертифікати НБУ під надвисокий відсоток при повільному зростанні депозитних ставок. По-друге, у 2023–2025 роках різко скоротились

відрахування до резервів, що безпосередньо поліпшило підсумковий результат. По-третє, зростало кредитування фізичних осіб із збереженням досить високих ставок. По-четверте, операційна ефективність банків покращувалась – показник CIR знизився з 52,4% у 2022 році до 40,9% у 2025 році [19, с. 16; 20, с. 23; 21, с. 29].

Для більш наочного відображення основних тенденцій розвитку прибутковості банків в Україні в умовах воєнного стану, на рис. 2.1 наведемо динаміку фінансових результатів банківської системи нашої країни в розрізі державних та недержавних банків (рис. 2.1).

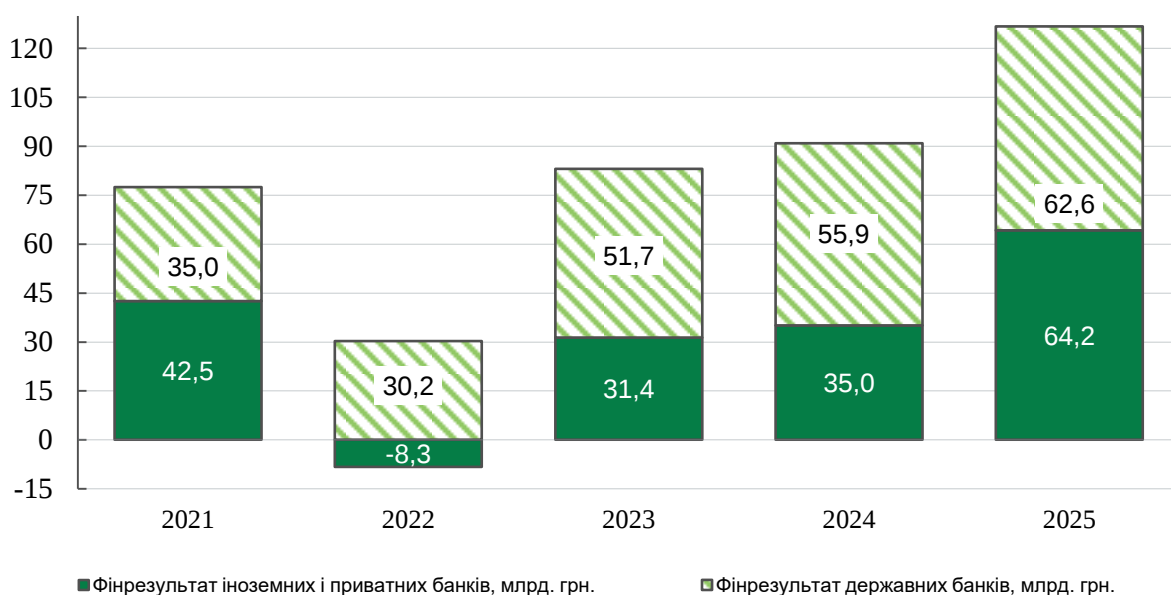

Рис. 2.1. Динаміка фінансових результатів діяльності банківського сектору України за 2021–2025 рр., млрд. грн.

Джерело: складено за даними НБУ [17; 19; 20; 21].

В свою чергу, дані табл. 2.4 наочно демонструють тенденції зміни ефективності банківської діяльності. Так, показник рентабельності активів (ROA), яку більшість науковців відносять до ключових показників загальної ефективності банку [35, с. 19], після падіння до 0,9% у 2022 році відновила до 3,0% у 2023 році та досягла 3,3% у 2025 році. Водночас, якщо рентабельність власного капіталу (ROE) у 2022 році становила лише 8,5%, то вже у 2023 році підскочила до 38,5%, а у 2025 році становила 31,2%. Такі значення ROE є

виключно високими навіть за міжнародними мірками для розвинених ринків і свідчать про надзвичайно сприятливе для банків монетарне середовище воєнного часу.

Таблиця 2.4

**Динаміка показників прибутковості банківської системи України
у 2021–2025 рр.**

Показник	2021	2022	2023	2024	2025
ROA – рентабельність активів, %	3,8	0,9	3,0	2,7	3,3
ROE – рентабельність капіталу, %	25,6	8,5	38,5	28,7	31,2
NIM – чиста процентна маржа, %	5,9	6,4	7,1	7,6	7,7
CIR – витрати до доходів, %	44,5	52,4	37,8	39,2	40,9
Чистий прибуток, млрд. грн.	77,4	21,9	83,0	90,9	126,8
Відрахування до резервів, млрд. грн.	3,4	121,2	17,7	9,6	4,5
Рентабельність капіталу до оподатк., %	–	–	58,6	52,4	50,0

Джерело: розраховано та складено за даними НБУ [19; 20; 21].

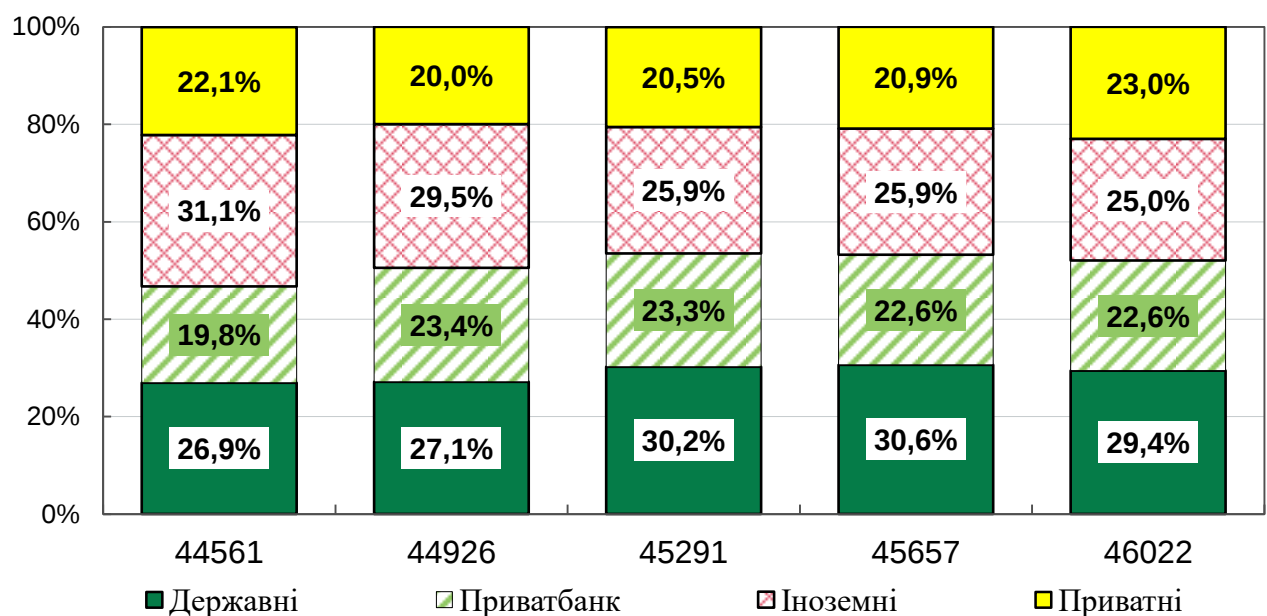
Показник чистої процентної маржі (NIM) – відношення чистого процентного доходу до чистих активів – теж демонстрував в аналізований період стійке зростання: з 5,9% у 2021 році до 7,7% у 2025 році. Для порівняння: середня NIM банків країн Центральної та Східної Європи у мирний час становить в середньому 2,5–4%, що підкреслює виключний характер ситуації в Україні.

Аналогічно, якщо показник CIR у 2022 році погіршився до 52,4% через зростання операційних витрат при скороченні комісійних доходів, то уже у 2023 році він різко покращився до 37,8% – мінімального значення за аналізований період, а у 2024–2025 роках CIR стабілізувався на рівні 39–41%, що відповідає кращим практикам ефективного банківського менеджменту [21, с. 23].

Водночас, слід зауважити, що серйозним регуляторним питанням функціонування банківської системи в Україні в останні роки стала ставка

оподаткування прибутку банків. Так, у 2023–2024 роках до банків було застосовано підвищену ставку податку на прибуток у розмірі 50%, яка нараховувалась ретроспективно у IV кварталі відповідних років. Як наслідок, у 2023 році банки сплатили до центрального бюджету країни 77,0 млрд. грн. податку на прибуток, а у 2024 – 95,9 млрд. грн.. Це зумовило значні збитки банків у IV кварталі, проте навіть із підвищеним оподаткуванням фінансові результати залишались позитивними й суттєвими. У 2025 році ефективна ставка оподаткування знизилась (84,8 млрд. грн. при прибутку до оподаткування 211,6 млрд. грн.), що зумовило зростання чистого прибутку до 126,8 млрд. грн. [21, с. 23–29].

Поряд з тим, результати порівняльного аналізу динаміки розподілу чистих активів у розрізі груп банків дозволяють виявити суттєву нерівномірність розподілу прибутків у банківській системі (рис. 2.2).

**Рис. 2.2. Розподіл чистих активів за групами банків в Україні
впродовж 2021–2025 рр. (на кінець року)**

Джерело: складено за даними оглядів банківського сектору НБУ [19; 20; 21].

Так, дані рис. 2.2 відображають структурні зміни у розподілі ринкових часток між різними групами банків протягом 2022–2025 років. Зокрема, державні банки (в т.ч. ПриватБанк) стабільно збільшували свою частку в

чистих активах банківської системи України у 2022–2025 роках. В той час, як ПриватБанк у 2024 році сформував близько 39% чистого прибутку сектору, у 2025 – близько 40%, однак у грудні 2025 року банк нарахував додатковий податок після масового списання старих непрацюючих кредитів, що знизило його фінансовий результат за IV квартал 2025 року [21, с. 19].

Іноземні банки, незважаючи на скорочення їхньої кількості (з 16 у 2022 до 14 у 2025 роках), зберігали відносно стабільну частку в активах системи та демонстрували найвищі показники достатності капіталу – близько 22,5% на кінець 2025 року, порівняно з 14% у державних банків. Жоден з іноземних банків не залишив ринок упродовж аналізованого періоду [20, с. 19; 21, с. 19].

Приватні банки з українським капіталом скоротили кількість з 47 у 2021 до 39 у 2025 роках, проте активно нарощували кредитний портфель – темпи зростання чистих кредитів бізнесу сягали 45,7% р/р у 2025 році. Це відображає ефект відновлення ринкового кредитування та зростання конкуренції у сегменті МСП [21, с. 2–3].

Таким чином, аналіз фінансових результатів банківської системи України в умовах воєнного стану за 2022–2025 роки виявляє кілька ключових закономірностей. По-перше, банківська система продемонструвала здатність генерувати рекордні прибутки навіть в умовах збройного конфлікту, що є прямим наслідком специфічного монетарного середовища та структури банківських активів. По-друге, структура доходів суттєво трансформувалась на користь процентних надходжень від державних паперів. По-третє, різке зростання і подальша нормалізація відрахувань до резервів визначили «пилкоподібну» динаміку чистого прибутку: 2022 рік – рік «великого резервування», 2023–2025 роки – роки «надприбутків». По-четверте, нерівномірний розподіл фінансових результатів між групами банків при домінуванні державного сектора породжує питання щодо конкурентного середовища та оптимальної ролі держави у банківській системі.

2.3. Аналіз фінансових результатів АТ «Ідея Банк» в умовах воєнного стану

Функціонування банківської системи України в умовах повномасштабного збройного конфлікту, що триває з лютого 2022 року, супроводжується безпрецедентними операційними та фінансовими ризиками. Водночас вітчизняний банківський сектор демонструє високий рівень адаптивності до зовнішніх шоків, зберігаючи стабільність ключових фінансових показників. Зокрема, в процесі дослідження нами проведено аналіз фінансових результатів банківської установи під час воєнного стану на прикладі АТ «Ідея Банк».

АТ «Ідея Банк» - банківська установа зі значним досвідом на вітчизняному ринку, заснована у 1989 році. До 2025 року Банк входив до складу польської фінансово-промислової групи Getin Holding S.A. 23 квітня 2025 року відбулася зміна власника: акції Банку перейшли до компанії ALKEMI LIMITED (Кіпр), кінцевим бенефіціарним власником якої є громадянин України Тігіпко Сергій Леонідович. Таким чином, у 2025 році АТ «Ідея Банк» увійшов до складу однієї з найбільших і найдинамічніших фінансово-промислових груп в Україні - «ТАС» [29].

За своєю бізнес-моделлю АТ «Ідея Банк» спеціалізується переважно на роздрібному кредитуванні фізичних осіб. Банк має статус системно важливого, ощадного та уповноваженого банку на виплату пенсій і соціальних допомог. Мережа відділень станом на 01.01.2026 року налічує 72 підрозділи у 21 регіоні України, з яких 60 функціонують у режимі Power Banking - з автономним живленням у разі відключення електроенергії [2]. Кредитний рейтинг АТ «Ідея Банк» за національною шкалою станом на 24 лютого 2026 року підтверджено рейтинговим агентством «ІВІ-РЕЙТИНГ» на рівні uaAA зі стабільним прогнозом, що свідчить про дуже високий рівень спроможності банку своєчасно та в повному обсязі виконувати свої боргові зобов'язання [2].

З метою об'єктивного оцінювання фінансового стану вказаного банку в умовах воєнного стану нами проведемо комплексний аналіз його фінансових результатів за 2023–2025 роки (таблиця 2.5).

Таблиця 2.5

**Динаміка фінансових результатів АТ «Ідея Банк»
за 2023–2025 роки, млн. грн.**

Показник	2023	2024	2025	Зміна в грн. 2023/2024	Зміна у % 2023/2024	Зміна в грн. 2024/2025	Зміна у % 2024/2025
Процентні доходи	2 301,19	3 158,36	4 145,01	+857,17	137,25	+986,65	131,24
Процентні витрати	420,92	551,09	714,70	+130,17	130,93	+163,61	129,69
Чистий процентний дохід	1 880,27	2 607,27	3 430,31	+727,00	138,66	+823,04	131,57
Комісійні доходи	212,90	233,91	276,73	+21,01	109,87	+42,82	118,31
Комісійні витрати	106,72	136,28	184,15	+29,56	127,70	+47,87	135,13
Чистий комісійний дохід	106,18	97,63	92,58	–8,55	91,95	–5,05	94,83
Торговий результат	28,47	26,98	19,00	–1,49	94,76	–7,98	70,42
Інші операційні доходи	53,67	8,68	85,51	–44,99	16,17	+76,83	984,56
Інші доходи	26,13	21,79	43,17	–4,34	83,39	+21,38	198,12
Всього доходів	2 094,72	2 762,35	3 670,57	+667,63	131,87	+908,22	132,88
Відрахування до резервів	419,34	872,71	1 276,92	+453,37	208,12	+404,21	146,32
у т.ч. під кредити клієнтам	417,98	823,84	1 155,31	+405,86	197,10	+331,47	140,24
Адміністративні та операційні витрати	749,91	942,88	1 447,57	+192,97	125,73	+504,69	153,53
у т.ч. заробітна плата персоналу	384,57	485,21	671,94	+100,64	126,17	+186,73	138,49
Всього витрат	1 169,25	1 815,59	2 724,49	+646,34	155,28	+908,90	150,06
Прибуток до оподаткування	925,47	946,76	946,08	+21,29	102,30	–0,68	99,93
Витрати на сплату податку	414,16	486,41	215,52	+72,25	117,44	–270,89	44,30
Чистий прибуток	511,31	460,35	730,56	–50,96	90,03	+270,21	158,70

Джерело: розраховано на основі статистичної звітності АТ «Ідея Банк» та НБУ [17; 2].

Як свідчать дані таблиці 2.5, впродовж 2023–2025 років АТ «Ідея Банк» демонстрував виражену висхідну динаміку за основними показниками своєї операційної діяльності. Загальний обсяг доходів Банку збільшився з 2 094,72 млн. грн. у 2023 році до 2 762,35 млн. грн. у 2024-му та до 3 670,57 млн. грн. у 2025-му, що відповідає темпам зростання 131,87% і 132,88% відповідно. Чистий прибуток за аналізований період зазнав різноспрямованих змін: після незначного скорочення у 2024 році - з 511,31 до 460,35 млн. грн. (–9,97%) - у 2025-му суттєво зріс до 730,56 млн. грн., тобто на 58,70%. Таке відновлення прибутковості зумовлено насамперед поверненням банку у 2025 році до звичайної (а не підвищеної) ставки оподаткування прибутку: у 2024 році банківський сектор сплачував податок на прибуток за ставкою 50%, що суттєво знижувало чистий прибуток в цілому по банківському сектору [2].

Провідним генератором доходів АТ «Ідея Банк» є процентний бізнес, що зумовлено специфікою його роздрібною бізнес-моделі. Процентні доходи зросли з 2 301,19 млн. грн. у 2023 році до 3 158,36 млн. грн. у 2024-му та до 4 145,01 млн. грн. у 2025-му. При цьому чистий процентний дохід збільшувався ще швидшими темпами: 138,66% у 2024 та 131,57% у 2025 році, оскільки процентні витрати зростали повільніше. Чистий процентний дохід досяг 3 430,31 млн. грн. у 2025 році проти 1 880,27 млн. грн. у 2023-му - зростання у 1,82 рази за три роки.

Особливої уваги заслуговує динаміка відрахувань до резервів, яка відображає еволюцію кредитного ризику. У 2024 році резерви подвоїлися - з 419,34 до 872,71 млн. грн. (208,12%), у 2025-му продовжили зростання до 1 276,92 млн. грн. (+46,32%). Основна причина - стрімке нарощення кредитного портфеля фізичних осіб та консервативний підхід менеджменту до оцінки ймовірних втрат в умовах воєнного часу [2]. Водночас слід зазначити, що в IV кварталі 2025 року по банківській системі в цілому відбулося часткове розформування резервів, що свідчить про загальне покращення якості активів [2].

В свою чергу, адміністративні та операційні витрати аналізованого банку в 2025 році зросли до 1 447,57 млн. грн. проти 942,88 млн. грн. у 2024-му (+53,53%). Основним драйвером є заробітна плата персоналу, що збільшилася з 485,21 до 671,94 млн. грн. (+38,49%), що відображає як розширення штату у зв'язку з нарощенням обсягів кредитування, так і індексацію оплати праці в умовах інфляції.

Для більш поглибленого розуміння джерел формування процентного доходу аналізованого банку розглянемо його структуру у розрізі операційних напрямів (табл. 2.6).

Таблиця 2.6

Структура та динаміка процентних доходів АТ «Ідея Банк» за 2023–2025 роки, млн. грн.

Показник	2023	Частка, %	2024	Частка, %	2025	Частка, %
Доходи від операцій з юридичними особами	49,54	2,2	101,20	3,2	128,29	3,1
Доходи від операцій з фізичними особами	2 153,68	93,6	2 957,33	93,6	3 889,76	93,8
Доходи від операцій з цінними паперами	97,97	4,3	99,82	3,2	126,96	3,1
Всього процентних доходів	2 301,19	100,0	3 158,36	100,0	4 145,01	100,0

Джерело: розраховано на основі статистичної звітності НБУ [2].

Аналіз структури процентних доходів АТ «Ідея Банк» підтверджує безумовне домінування роздрібного кредитного напрямку. Відсотки від операцій з фізичними особами стабільно формують близько 93–94% сукупних процентних доходів: 93,6% у 2023 та 2024 роках і 93,8% у 2025-му. У вартісному вимірі ці доходи зросли з 2 153,68 до 2 957,33 та до 3 889,76 млн. грн., що свідчить про послідовне нарощення споживчого кредитного портфеля. Водночас помітно зросли доходи від операцій з юридичними особами - з 49,54 до 101,20 та до 128,29 млн. грн., хоча їхня частка залишається незначною (3,1%), що вказує на поступове розширення корпоративного напрямку в бізнес-

моделі банку. Доходи від цінних паперів також зросли - зі 97,97 до 99,82 та до 126,96 млн. грн., стабільно займаючи частку 3,1–4,3% від загального обсягу.

В свою чергу, структура процентних витрат АТ «Ідея Банк» розкриває принципові зміни у вартості залучення ресурсів (табл. 2.7).

Таблиця 2.7

Структура та динаміка процентних витрат АТ «Ідея Банк» за 2023–2025 роки, млн. грн.

Показник	2023	Частка, %	2024	Частка, %	2025	Частка, %
Витрати від операцій з юридичними особами	93,30	22,2	112,23	20,4	148,12	20,7
Витрати від операцій з фізичними особами	327,62	77,8	438,86	79,6	566,58	79,3
Інші процентні витрати	0,00	0,0	0,00	0,0	0,00	0,0
Всього процентних витрат	420,92	100,0	551,09	100,0	714,70	100,0

Джерело: розраховано на основі статистичної звітності НБУ [2].

Дані таблиці 2.7 свідчать, що основним джерелом фінансування АТ «Ідея Банк» незмінно є залучені кошти фізичних осіб. Їх частка у загальних процентних витратах зросла з 77,8% у 2023 році до 79,6% у 2024-му та до 79,3% у 2025-му, а вартісний обсяг - з 327,62 до 438,86 та до 566,58 млн. грн. Зростання витрат на обслуговування депозитів населення відображає збільшення депозитного портфеля та посилення конкуренції за ресурсну базу серед банків. Витрати за залученнями від юридичних осіб також зростали - з 93,30 до 112,23 та до 148,12 млн. грн., - що свідчить про активізацію залучення корпоративних ресурсів у 2025 році (зростання на 31,98%).

Для повного розуміння фінансового стану Банку доцільно проаналізувати динаміку ключових балансових показників (табл. 2.10). так, балансові показники АТ «Ідея Банк» демонструють стабільне зростання масштабів діяльності. Чисті активи збільшилися з 6 230,65 млн. грн. у 2023 до 7 669,84 млн. грн. у 2024 та до 10 577,94 млн. грн. у 2025 (+33,9%), що свідчить про активну кредитну експансію. Власний капітал зріс із 1 326,02 до 1 786,32 та до

2 519,98 млн. грн. (приріст у 2025 в порівнянні з 2023 роком - на 90,0%), підтверджуючи зміцнення капітальної бази банку за рахунок накопиченого прибутку.

Таблиця 2.8

Динаміка ключових балансових показників АТ «Ідея Банк» за 2023–2025 роки, тис. грн.

Показник	2023	2024	2025	Зміна 2023 до 2025 рр.	
				у тис. грн.	у %
Загальні активи	10 810 090	12 329 731	14 470 556	3 660 466	133,9
Чисті активи	6 230 649	7 669 835	10 577 939	4 347 290	169,8
Власний капітал	1 326 023	1 786 323	2 519 980	1 193 957	190,0
Кредити клієнтам (брутто)	3 916 122	5 202 847	7 463 627	3 547 505	190,6
у т.ч. кредити фізичних осіб	3 759 834	4 885 231	7 007 022	3 247 188	186,4
Кошти клієнтів	4 141 428	5 054 681	7 444 513	3 303 085	179,8
у т.ч. кошти фізичних осіб	3 086 481	3 925 619	4 949 762	1 863 281	160,4
у т.ч. кошти юридичних осіб	1 054 947	1 129 062	2 494 751	1 439 804	236,5
Резерви під знецінення активів	4 579 440	4 659 896	3 892 617	-686 823	85,0

Джерело: розраховано на основі статистичної звітності НБУ [2].

Кредитний портфель (брутто) у 2025 році досяг 7 463,63 млн. грн. проти 5 202,85 млн. грн. у 2024-му - приріст на 43,45%. При цьому кредити фізичним особам склали 7 007,02 млн. грн. (93,9% від загального портфеля), що підтверджує незмінну роздрібну орієнтацію бізнес-моделі. Кошти клієнтів зросли до 7 444,51 млн. грн. (+47,28%), причому кошти юридичних осіб збільшилися більш ніж вдвічі - з 1 054,9 до 2 494,75 млн. грн. (+236,5%), що свідчить про активне залучення коштів корпоративних клієнтів.

Поряд з тим, примітним є зниження загального обсягу резервів під знецінення активів - із 4 579,4 млн. грн. у 2023 до 3 892,62 млн. грн. у 2025 (-15,0%). Це може свідчити як про поліпшення якості кредитного портфеля, так і

про переоцінку рівня ризиків у бік оптимізму, зумовлену загальносистемними тенденціями на банківському ринку України [2].

Як вже зазначалось нижче, одним із визначальних критеріїв оцінки ефективності діяльності банківської установи є її прибутковість. Зважаючи на це, нами розраховано ключові показники прибутковості та рентабельності АТ «Ідея Банк» за 2023–2025 роки та проведено порівняння отриманих показників із середніми значеннями по банківській системі загалом (табл. 2.9 та 2.10).

Так, аналіз показників рентабельності АТ «Ідея Банк» за період 2023-2025 років виявив неоднозначну, проте загалом позитивну динаміку ефективності його діяльності. Зокрема, рентабельність активів (ROA) знизилася з 8,21% у 2023 до 6,00% у 2024 році, однак у 2025-му відновилася до 6,91%. Ключовим фактором такого відновлення прибутковості стало повернення до стандартної ставки оподаткування банків в Україні (18% проти 50% у 2024 р.), що дозволило суттєво збільшити чистий прибуток навіть при незмінному прибутку до оподаткування (946,08 млн. грн. проти 946,76 млн. грн.). Водночас, незважаючи на коливання, рівень ROA 6,91% у 2025 році залишається одним із найвищих серед вітчизняних банків і відображає специфіку роздрібної кредитної моделі банку з традиційно вищою дохідністю активів [2].

Таблиця 2.9

Динаміка показників прибутковості та рентабельності АТ «Ідея Банк» за 2023–2025 рр.

Показник	2023	2024	2025	Зміна 2022→2024	Зміна 2024→2025
Рентабельність витрат (РВ), %	43,73	25,36	26,81	–18,37	+1,45
Рентабельність активів (ROA), %	8,21	6,00	6,91	–2,20	+0,91
Рентабельність капіталу (ROE), %	38,56	25,77	28,99	–12,79	+3,22
Мультиплікатор капіталу (МК)	4,70	4,29	4,20	–0,41	–0,09
Коефіцієнт чистого прибутку (КЧП), %	24,41	16,67	19,90	–7,74	+3,23
Частка ЧПД у загальних доходах, %	89,76	94,39	93,45	+4,63	–0,94
Чиста процентна маржа (NIM), %	30,18	33,99	32,43	+3,81	–1,56
Коефіцієнт витрат до доходів (CIR), %	35,80	34,13	39,44	–1,67	+5,31

Джерело: розраховано на основі статистичної звітності НБУ [2].

Рентабельність капіталу (ROE) банку також демонструє впродовж аналізованого періоду відновну динаміку: після зниження з 38,56% у 2023 до 25,77% у 2024 (під впливом підвищеного оподаткування та значного приросту капіталу) цей показник зріс до 28,99% у 2025 році. Приріст власного капіталу з 1 786,32 до 2 519,98 млн. грн. (+41,07%) певною мірою обмежував зростання ROE, проте стрімке збільшення чистого прибутку (+58,70%) зумовило підвищення даного показника.

Чиста процентна маржа (NIM), розрахована як співвідношення чистого процентного доходу до чистих активів, зросла з 30,18% у 2023 до 33,99% у 2024 році, а у 2025-му дещо знизилася до 32,43% (–1,56 в. п.). Таке коливання пояснюється випередженням темпів зростання чистих активів (37,92%) над темпами зростання чистого процентного доходу (31,57%), тобто розширення масштабів кредитної діяльності АТ «Ідея Банк» відбувалося дещо швидше, ніж зростання процентної маржі. Проте рівень NIM 32,43% є суттєво вищим за середньогалузевий (6,80% по системі), що є прямим наслідком концентрації банку на споживчому кредитуванні з традиційно високими відсотковими ставками.

Коефіцієнт витрат до доходів (CIR) у 2025 році зріс до 39,44% проти 34,13% у 2024-му (+5,31 в.п.). Зростання CIR відображає прискорене нарощення операційних витрат (+53,53%) у порівнянні з доходами (+32,88%), що є природнім наслідком інтенсивної кредитної експансії, розширення штату та інвестицій у цифрову інфраструктуру. Попри погіршення, значення CIR 39,44% є нижчим за середньогалузеве (43,08% по системі у 2025 р.) [2], що свідчить про вищу операційну ефективність Банку у порівнянні з галузевим середнім.

Коефіцієнт чистого прибутку (КЧП) у 2025 році відновився до 19,90% проти 16,67% у 2024-му, хоча залишається нижче рівня 2023 року (24,41%) через більш активне формування резервів. Мультиплікатор капіталу незначно

знизився - з 4,29 до 4,20, - що відображає зміцнення капітальної бази Банку та підвищення рівня його фінансової міцності.

Рентабельність витрат незначно зросла - з 25,36% у 2024 до 26,81% у 2025 році, що свідчить про певне покращення ефективності управління витратами порівняно з попереднім роком. Попри випередження темпу зростання витрат, зниження податкового навантаження забезпечило суттєве покращення цього показника відносно 2024 року.

Порівняльний аналіз виявляє суттєву диференціацію між показниками ефективності АТ «Ідея Банк» і середньосистемними значеннями вітчизняного банківського сектору (табл. 2.10). Зокрема, рентабельність активів (ROA) Банку стабільно перевищує середньогалузевий рівень у 2,0–2,2 рази: 8,21% проти 2,82% у 2023-му, 6,00% проти 2,66% у 2024-му та 6,91% проти 3,17% у 2025-му. Ця перевага зумовлена роздрібною спеціалізацією Банку, адже споживчі кредити традиційно мають вищу дохідність, ніж корпоративні [16].

Таблиця 2.10

Порівняльний аналіз показників рентабельності АТ «Ідея Банк» та банківської системи України за 2023–2025 рр., %

Показник	2023		2024		2025	
	Ідея Банк	в цілому по банк. системі	Ідея Банк	в цілому по банк. системі	Ідея Банк	в цілому по банк. системі
ROA, %	8,21	2,82	6,00	2,66	6,91	3,17
ROE, %	38,56	28,05	25,77	24,65	28,99	27,35
NIM, %	30,18	6,84	33,99	6,86	32,43	6,80
CIR, %	35,80	40,24	34,13	41,55	39,44	43,08
Чистий прибуток, млрд. грн.	0,51	83,04	0,46	90,90	0,73	126,75

Джерело: розраховано на основі звітності НБУ та АТ «Ідея Банк» за 2025 р. [2].

В свою чергу, рівень рентабельності капіталу (ROE) АТ «Ідея Банк» у 2025 році практично дорівнював середньосистемним значенням: 28,99% проти 27,35% по системі. Якщо у 2023 та 2024 роках Банк суттєво випереджав

системний рівень (38,56% проти 28,05% та 25,77% проти 24,65% відповідно), то у 2025-му через значний приріст власного капіталу (+41,07%) ROE Банку відновилося до рівня, що лише незначно перевищує системне значення.

Водночас, найбільш разючою є різниця у показниках NIM: 32,43% у банку проти 6,80% по системі у 2025 році. Такий розрив пояснюється принципово різною структурою активів: у той час як системний NIM формується переважно за рахунок корпоративних кредитів та ОВДП, NIM АТ «Ідея Банк» - виключно за рахунок споживчих позик фізичних осіб з ефективними ставками 40–80% річних [16].

Коефіцієнт CIR у 2025 році склав 39,44%, що є нижчим за середньосистемне значення 43,08%, причому, на відміну від системи, де CIR зростає, у Банку він залишається відносно стабільним. Це свідчить про більш ефективний контроль операційних витрат в умовах активної кредитної експансії.

Отже, 2025 рік ознаменувався для АТ «Ідея Банк» рядом якісних досягнень. Банк увійшов до ТОП-10 найнадійніших банків України за фінансовим скорингом і отримав найвищий індекс FinScore «А». За підсумками 2024 року Банк здобув нагороду «Роздрібний банк» (абсолютний приріст гривневих кредитів фізичних осіб) від «Фінансового клубу», а також чотири нагороди від Асоціації українських банків, у тому числі за показниками ROE та ROA [2]. Водночас, специфіка бізнес-моделі АТ «Ідея Банк», орієнтованої на споживче кредитування фізичних осіб, зумовила підвищену вразливість до воєнних шоків у початковому періоді (2022–2023 рр.). Скорочення реальних доходів населення, міграція потенційних позичальників, зростання безробіття та невизначеності перспектив погашення кредитів - усі ці чинники здійснювали тиск на якість роздрібного кредитного портфеля. Як наслідок, банком було вжито комплекс адаптаційних заходів [2]:

- 1) Реструктуризація кредитів. Банк проводив реструктуризацію кредитних зобов'язань клієнтів, мобілізованих на фронт, а також позичальників

із тимчасово окупованих та прифронтових територій. Це дозволило частково утримати якість кредитного портфеля та зберегти клієнтську базу.

2) Цифрова трансформація та розвиток O.Bank. У 2025 році частка онлайн-кредитування досягла рекордних значень. Мобільний додаток O.Bank 2.0 перетворився на повноцінний канал продажів, що дозволило Банку обслуговувати клієнтів без необхідності відвідування відділень і знизити залежність бізнесу від фізичної мережі у зонах бойових дій.

3) Оптимізація мережі відділень. Мережа Банку у 2025 році налічувала 72 відділення - у 21 із 24 регіонів України. Банк зосереджений у регіонах з найвищою концентрацією клієнтів (Івано-Франківська, Дніпропетровська, Львівська обл. та Київ). 60 відділень функціонують у режимі Power Banking з автономним живленням, 35 - обладнано в рамках проекту фінансової інклюзії.

4) Зміна структури акціонерного капіталу та вхід до групи ТАС. Приєднання у квітні 2025 року до фінансово-промислової групи «ТАС» відкрило нові можливості для синергій у сфері капіталу, технологій та управління. Це зміцнило фінансову стійкість та підтримало реалізацію стратегічних цілей розвитку банку.

5) Консервативна резервна політика. Протягом 2023–2025 років Банк нарощував резерви під знецінення кредитного портфеля, що призвело до суттєвого тиску на фінансові результати, але забезпечило більш стійку позицію капіталу на випадок реалізації кредитних ризиків.

6) Диверсифікація клієнтської бази. Поступовий розвиток корпоративного кредитування: частка кредитів юридичним особам зросла з 3,0% у 2024 до 6,1% у 2025 році (з 317,62 до 456,61 млн. грн.), що знижує концентрацію ризиків у роздрібному сегменті [2].

Відповідно до Звіту про управління АТ «Ідея Банк» за 2025 рік, банк виконував встановлені НБУ економічні нормативи протягом усього звітного року [2]. Банківська система України, включно з АТ «Ідея Банк», у 2025 році забезпечувала виконання нормативів достатності капіталу та ліквідності, підтверджуючи достатню капітальну міцність і платоспроможність.

Регулятивний капітал банківського сектору у 2025 році зріс, що підтримувало можливість нарощення обсягів кредитів. Усі банки виконували вимоги до достатності капіталу, включно з коефіцієнтом левериджу, на кінець 2025 року [2]. АТ «Ідея Банк», маючи власний капітал у розмірі 2 519,98 млн. грн. на 01.01.2026 р. та мультиплікатор капіталу на рівні 4,20, демонструє достатній запас капітальної міцності для продовження кредитної експансії.

У 2025 році НБУ удосконалив підходи до оцінки банками кредитного ризику відповідно до Стратегії з розвитку кредитування. Крім того, розпочато підготовку до впровадження нормативу максимального розміру значної експозиції (LEX) з 2027 року та вимог Pillar III з розкриття інформації про управління ризиками [2]. Адаптація до зазначених регуляторних змін є однією з пріоритетних задач менеджменту Банку у стратегічному горизонті 2026–2028 років.

Банк визначив чіткі кількісні орієнтири розвитку на 2026 рік: збільшення обсягу продажів на 30%, приріст кредитного портфеля на 30%, зростання власного капіталу на 16%, забезпечення ROE на рівні не нижче 14,9%, ROA - не нижче 3,5%, CIR - не вище 43,9% [2]. Слід зазначити, що планові значення ROA (3,5%) та ROE (14,9%) є суттєво нижчими за фактичні показники 2025 року (6,91% та 28,99% відповідно), що, ймовірно, пов'язано з очікуваним поверненням підвищеної ставки оподаткування у 2026 році (50%).

Пріоритетними напрямками стратегії залишаються: розвиток мобільного О.Банк та онлайн-каналів продажів, розширення клієнтської бази, вдосконалення скорингових систем, підвищення ефективності роботи з проблемною заборгованістю та покращення якості клієнтського сервісу. Вхідження до групи «ТАС» відкриває додаткові можливості для капітальних та технологічних синергій у рамках фінансово-промислової групи [2].

Таким чином, за підсумками аналізу, можна констатувати, що не зважаючи на умови війни, АТ «Ідея Банк» у 2023–2025 роках демонстрував стійку позитивну динаміку масштабів діяльності та прибутковості, яка загалом відповідає загальносистемним тенденціям, водночас суттєво перевищуючи

середньогалузеві показники ефективності. Роздрібна спеціалізація АТ «Ідея Банк», попри підвищену чутливість до воєнних шоків, забезпечила йому значні конкурентні переваги у генеруванні процентних доходів та рентабельності активів.

РОЗДІЛ 3

НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ РЕЗУЛЬТАТАМИ БАНКІВ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

3.1. Проблеми та ризики, що негативно впливають на фінансові результати банків під час війни

Проведений у другому розділі аналіз фінансових результатів банківської системи України та АТ «Ідея Банк» за 2022–2025 роки зумовив необхідність перейти до систематизації ключових проблем і ризиків, що чинили й продовжують чинити деструктивний вплив на формування прибутковості банківських установ в нашій країні.

Так, на думку вітчизняних науковців та практиків, головними загрозами для банківського сектору України в умовах воєнного стану є скорочення платоспроможності клієнтів, зростання частки непрацюючих кредитів, валютна нестабільність, зовнішня фінансова залежність і геополітичні ризики [1]. Водночас, результати проведеного дослідження, дозволяють конкретизувати та доповнити цей перелік (Додаток Д).

Зокрема, найбільш масштабним за наслідками, на нашу думку, є зростання кредитного ризику у вітчизняній банківській системі, що матеріалізувався у стрімкому зростанні частки непрацюючих кредитів (NPL). Так, якщо у 2021 році цей показник становив 27,0%, то на кінець 2022 року він сягнув 38,0% від загального кредитного портфеля – максимуму за аналізований період. Загальний обсяг непрацюючих кредитів на початок 2024 року перевищував 422 млрд. грн. [17].

Численні наукові дослідження підтверджують, що зростання NPL є безпосереднім наслідком погіршення платоспроможності позичальників, руйнування заставного майна та бізнесу на окупованих і прифронтових територіях [18]. Наслідком цього стало масове формування резервів під кредитні збитки: лише у 2022 році банківська система нарахувала 121,2 млрд.

грн. відрахувань до резервів (зростання у 35 разів порівняно з 2021 роком), що стало головним чинником обвального падіння чистого прибутку системи. Аналогічна динаміка спостерігалась і в АТ «Ідея Банк», де відрахування до резервів під кредити фізичних осіб у 2022 році суттєво зросли порівняно з 2021 роком, що й зумовило значний збиток банку.

Також важливо підкреслити, що, незважаючи на позитивну тенденцію до зниження NPL у 2023–2025 роках – до 13,9% на кінець 2025 року – проблема залишається структурно значущою. Дослідники Ніянчук Н. та Шевченко О. встановили, що обсяг проблемних активів у банківській системі за 2020–2024 роки скоротився з 430,37 до 393,22 млрд. грн., що свідчить про значний, але не завершений прогрес у розчищенні балансів [27]. Необхідно також враховувати, що суттєва частина поліпшення статистики NPL пояснюється не відновленням якості кредитного портфеля, а активним списанням старих проблемних позик – насамперед державними банками.

Другою за значимістю проблемою є зростання банківського операційного ризику, пов'язаний із руйнуванням фізичної інфраструктури банків. Масовані ракетні обстріли об'єктів критичної інфраструктури у 2022–2024 роках призвели до знеструмлення відділень, пошкодження обладнання та унеможливили нормальне обслуговування клієнтів у ряді регіонів. Частина відділень банків на тимчасово окупованих і прифронтових територіях припинила роботу. За 2022–2025 роки мережа відділень банківського сектору щорічно скорочувалась на 100–200 підрозділів. Пов'язані з цим витрати на відновлення і резервування інфраструктури (генератори, засоби комунікації, проект Power Banking) значно збільшили операційні видатки. Загальні адміністративні та операційні витрати банківської системи зросли зі 87,3 млрд. грн. у 2021 році до 163,5 млрд. грн. у 2025-му. НБУ спільно з системно важливими банками розробив спеціальні рішення для забезпечення безперебійної роботи в кризових ситуаціях – при знеструмленнях, кібератаках і відсутності зв'язку [30].

Серйозним дестабілізуючим чинником є також ризик ліквідності. У перші тижні вторгнення лютого–березня 2022 року банківська система зіткнулась із масовим відпливом депозитів та ажіотажним попитом на готівкову іноземну валюту. НБУ змушений був запровадити екстрені обмеження на зняття готівки та дострокове закриття строкових вкладів, а також відкрив необмежений доступ до кредитів рефінансування. Хоча в наступні роки ситуація кардинально змінилась – кошти клієнтів зросли з 727 до 1 407 млрд. грн. для фізичних осіб і з 800 до 1 808 млрд. грн. для юридичних осіб – сама можливість раптового погіршення довіри залишається структурним ризиком для банківської системи, що функціонує в умовах тривалого конфлікту.

Не менш важливим є валютний ризик. Введення валютних обмежень НБУ суттєво знизило обсяги транскордонних переказів та валютних конверсій, що негативно позначилося на комісійних доходах банків у 2022 році. Чистий комісійний дохід банківської системи скоротився з 58,0 до 50,2 млрд. грн. , попри зростання загальних процентних надходжень. Поступове пом'якшення валютних обмежень у 2023–2025 роках сприяло відновленню цього джерела доходів до 63,6 млрд. грн. у 2025-му.

Окремої уваги заслуговує проблема надмірної концентрації активів у державних цінних паперах. Як встановлено в аналітичних матеріалах Міністерства фінансів України, значна частка ОВДП у портфелях банків – понад третину чистих активів протягом 2023–2024 років – збільшує залежність прибутковості від монетарної політики держави та знижує роль банків як кредиторів реального сектору [22]. Обсяг ОВДП у портфелях банків зріс з 483 млрд. грн. у 2022 році до 932 млрд. грн. у 2025 році, і хоча ці вкладення забезпечували стабільний процентний дохід при мінімальному ризику, вони водночас витісняли кредитування бізнесу.

Суттєвою інституційною проблемою є нерівномірний розподіл фінансових результатів між групами банків. Домінування державного сектору (понад 52% чистих активів) і концентрація прибутку в ПриватБанку (близько 39–40% сукупного прибутку системи) породжують питання щодо ефективності

конкурентного середовища. Практика CAMELS, яку застосовує НБУ для комплексної оцінки банків, дає можливість ідентифікувати такі диспропорції, однак їх системне подолання потребує регуляторних і структурних реформ [28].

Нарешті, вагомим ризиком є непередбачуваність регуляторних змін. Ретроспективне підвищення ставки податку на прибуток до 50% у IV кварталах 2023 і 2024 років суттєво ускладнило фінансове планування банків та призвело до значних квартальних збитків навіть при позитивних річних результатах. Запланований на 2027 рік перехід до нормативу LEX та вимог Pillar III до розкриття інформації вимагатиме від банків додаткових зусиль із адаптації систем управління ризиками і методологій звітності.

Таким чином, сукупність виявлених ризиків і проблем формує складну систему взаємопов'язаних чинників, що одночасно тиснуть на різні складові фінансового результату банків. Їхнє подолання потребує комплексного підходу, що поєднує зусилля самих банків, регулятора та органів державної влади – і саме цьому присвячений наступний підрозділ.

3.2. Рекомендації щодо підвищення ефективності управління фінансовими результатами банків в Україні

Результати проведеного дослідження, а також аналіз вітчизняного та зарубіжного наукового доробку з проблематики банківського менеджменту в кризових умовах дозволяють сформулювати комплекс конкретних рекомендацій, спрямованих на підвищення ефективності управління фінансовими результатами банківських установ України. Ці рекомендації охоплюють як поточний воєнний контекст, так і перспективу повоєнного відновлення економіки, і адресовані трьома рівнями: окремим банківським установам, регулятору (НБУ) та органам державної влади.

Першим і найбільш пріоритетним напрямом є диверсифікація джерел доходів. Як встановлено в підрозділі 2.2, структура доходів банківської системи суттєво деформувалась у бік залежності від безризикових процентних

надходжень: у 2023–2025 роках частка доходів від ОВДП та депозитних сертифікатів НБУ у загальних процентних доходах перевищувала 50%. Така структура є вразливою до зниження облікової ставки НБУ, яке є очікуваним у постконфліктний період. Відповідно, банкам рекомендується активізувати розвиток транзакційного та комісійного бізнесу: розширювати спектр розрахунково-касових і гарантійних послуг, упроваджувати нові цифрові платіжні рішення, нарощувати частку комісійних доходів у структурі операційного доходу.

Важливим напрямом диверсифікації є активізація кредитування малого та середнього бізнесу (МСП). Звіт НБУ про фінансову стабільність за червень 2025 року підтверджує, що умови для роботи банків залишалися сприятливими, а конкуренція за якісних позичальників зростає [13]. Розширення механізмів кредитних гарантій через Фонд розвитку підприємництва та реформування програми «Доступні кредити 5-7-9%» з акцентом на інвестиційне кредитування могло б суттєво прискорити відновлення ринкового кредитування. Особливу роль у цьому контексті відіграє залучення ресурсів міжнародних фінансових організацій – МВФ, Європейського банку реконструкції та розвитку (ЄБРР), Світового банку – для фінансування цільових кредитних програм.

Другим ключовим напрямом є вдосконалення управління кредитним ризиком та скорочення NPL. Незважаючи на позитивну динаміку зниження частки непрацюючих кредитів з 38,0% у 2022 до 13,9% у 2025 році, їх абсолютний обсяг залишається значним. Так, серед ключових стратегій управління проблемними активами в умовах воєнного стану особливу роль відіграють реструктуризація, продаж і активне списання NPL [27]. Для банків рекомендується впровадження сучасних скорингових моделей, що враховують специфіку воєнних ризиків; формування портфельних підходів до вирішення проблемної заборгованості; розвиток вторинного ринку NPL для швидшого розчищення балансів.

Третім напрямом є цифрова трансформація та підвищення операційної ефективності. Дослідження низки науковців підтверджують, що цифрова

трансформація не лише змінює способи надання банківських послуг, а й стимулює створення нових продуктів, партнерство з фінтех-компаніями та суттєве підвищення ефективності операційної діяльності [9]. Практика АТ «Ідея Банк», описана в підрозділі 2.3, є показовим прикладом: завдяки мобільному додатку O.Bank 2.0 та переходу до онлайн-каналів продажів банку вдалося зберегти операційну активність навіть в умовах обмеженої фізичної мережі. Наслідком стало утримання показника CIR на рівні 39,44% у 2025 році – нижчому за середньосистемне значення 43,08%. Для банківської системи загалом рекомендується прискорення переходу до дистанційного обслуговування, автоматизація кредитних і compliance-функцій, оптимізація мережі відділень із концентрацією ресурсів у ключових регіонах.

Четвертим важливим напрямом є нарощення капіталізації та вдосконалення регуляторного середовища. Достатність регулятивного капіталу банківського сектору на кінець 2025 року становила 16,4% – суттєво вище мінімальних вимог, що є позитивним сигналом. Однак нерівномірність розподілу капіталу між групами банків (22,5% в іноземних проти 14% у державних) вимагає диференційованого підходу регулятора. Ключовою регуляторною рекомендацією є стабілізація ставки податку на прибуток банків: повернення до стандартної ставки 18% у 2025 році сприяло суттєвому зростанню чистого прибутку сектору до 126,8 млрд. грн. .

П'ятим напрямом є стратегія нарощення прибутковості банківського сектору через підтримку кредитування реальної економіки. Аванесова Н. та Бакало І. пропонують практичні рекомендації щодо нормативного вдосконалення, підвищення операційної гнучкості, розвитку фінтеху та інтеграції з міжнародними стандартами [1]. Зокрема, стимулювання банків до збільшення частки корпоративного кредитування – передусім у пріоритетних секторах відновлення (енергетична інфраструктура, переробна промисловість, оборонно-промисловий комплекс, агросектор) – потребує комплементарних заходів: зниження ризиків для банків через механізми гарантування,

удосконалення захисту прав кредиторів, скорочення термінів судових процедур стягнення заставного майна.

Шостим напрямом є підвищення прозорості та якості звітності банків, що є необхідною умовою для залучення іноземного приватного капіталу в банківський сектор у повоєнний період. Міжнародний досвід показує, що для відновлення довіри після конфліктів ключову роль відіграють відкритість і передбачуваність: повне виконання вимог МСФЗ, розширення публічного розкриття інформації відповідно до Pillar III, запровадження міжнародних стандартів ISO 20022 (як це вже зробив АТ «Ідея Банк»). Ці заходи підвищують порівнянність банківської звітності для іноземних інвесторів і знижують інформаційну асиметрію. Наочне представлення розроблених рекомендацій наведено в Додатку Д (табл. Д.2).

В межах проведеного дослідження розглянуто також перспективи зростання фінансових результатів банківської системи в контексті повоєнного відновлення. За прогностичними оцінками НБУ, ключовими факторами, що визначатимуть динаміку банківських прибутків у середньостроковій перспективі, є: поступове зниження облікової ставки, відновлення кредитування реального сектору, якість акумульованого капіталу, а також обсяги і механізми міжнародної фінансової підтримки [13]. Щорічний звіт НБУ за 2024 рік підтверджує, що чистий кредитний портфель бізнесу у гривні у 2024 році зріс на 21%, а населення – на 40%, що свідчить про відновлення кредитного каналу [31].

Перспектива повоєнного відновлення відкриває для банківського сектору принципово нові можливості генерування доходів. По-перше, очікуване масштабне інвестування в інфраструктуру (за різними оцінками, потреби в капіталі для відбудови становлять від 300 до 500 млрд доларів США) потребуватиме значного банківського фінансування. По-друге, відновлення ділової активності й зростання реальних доходів населення стимулюватиме попит на споживче кредитування та іпотечні програми. По-третє, приватизаційні процеси та реформування державних банків створять умови для

активізації ринку капіталів і нових комісійних послуг. Банки, які вже зараз нарощують власний капітал, вдосконалюють системи ризик-менеджменту та інвестують у цифрову інфраструктуру, опиняться у найвигоднішому стратегічному положенні для використання цих можливостей.

Разом з тим необхідно враховувати системні виклики, з якими зіткнеться банківський сектор у перехідний період. Зниження облікової ставки НБУ – хоча й позитивне для реальної економіки – зменшить дохідність вкладень у депозитні сертифікати та ОВДП, на яких базується нинішня висока прибутковість банків. Поступова нормалізація монетарного середовища призведе до компресії NIM з нинішніх 7,7% до рівнів, більш типових для ринків, що розвиваються (2,5–4%). Це означає, що банки, які не диверсифікували джерела доходів, можуть зіткнутися зі значним погіршенням показників прибутковості.

Особливе значення для фінансових результатів банків у повоєнний період матиме роль міжнародних фінансових організацій. Програма «Ukraine Facility» ЄС, підтримка з боку МВФ за чинною програмою EFF, а також фінансові інструменти ЄБРР і Світового банку є не лише джерелами стабілізаційних ресурсів, а й каталізаторами структурних реформ, необхідних для повноцінного відновлення кредитування. Реалізація Меморандуму про економічну та фінансову політику між Україною та МВФ, зокрема в частині управління NPL, створює важливу регуляторну основу для системного оздоровлення банківських балансів [18].

Таким чином, підвищення ефективності управління фінансовими результатами банків України в умовах воєнного стану та перспективи їх зростання у постконфліктний період визначаються комплексом взаємопов'язаних чинників: здатністю банків диверсифікувати доходи, якістю управління кредитним ризиком, темпами цифрової трансформації, регуляторною стабільністю та масштабами міжнародної фінансової підтримки. Реалізація запропонованих рекомендацій дозволить банківській системі

України зберегти стійкість у перехідний період та перетворитись на потужний інструмент економічного відновлення країни.

3.3. Економетричне моделювання впливу факторів на фінансові результати банку

В межах дослідження питань аналізу фінансових результатів банків України в умовах воєнного стану нами розроблено економетричну багатофакторну модель залежності фінансового результату (чистого прибутку/збитку) банківської установи від відносних показників результативності її діяльності на прикладі даних АТ «Ідея Банк». Так, в межах моделювання такими факторами (регресорами) впливу на чистий фінансовий результат (Y) банку було обрано: рівень операційного доходу до активів (X1), рівень рентабельності капіталу (X2) та рівень рентабельності витрат (X3).

Функцію багатофакторної моделі регресійної залежності фінансового результату (чистого прибутку/збитку) банку було представлено наступним чином:

$$Y = f(X1, X2, X3) \quad (3.1)$$

де повинна виконуватись наступна умова цільової функції $Y \rightarrow \max$.

Динаміку первинних даних для цілей розрахунку регресійної залежності фінансового результату банку від відносних показників результативності його діяльності на прикладі даних АТ «Ідея Банк» за 2021–2025 рр. наведено у табл. 3.1.

Як свідчать дані табл. 3.1, АТ «Ідея Банк» демонструє суттєву волатильність фінансових результатів упродовж аналізованого періоду 2021–2025 рр. Найвищий чистий прибуток зафіксовано у 2025 р. - 730,6 млн. грн., тоді як 2022 р. виявився збитковим через різке погіршення рентабельності капіталу до –79,86%, що відображає вплив повномасштабного вторгнення. Рівень операційного доходу (X1) коливався у діапазоні 19,38–25,37%, а

рентабельність витрат (X3) у 2022 р. аномально зросла до 392,99% внаслідок від'ємного знаменника при збитковій діяльності. Загалом за 2021–2025 рр. чистий фінансовий результат зріс на 149,5 млн. грн., рівень операційного доходу - на 2,63 в.п.

Таблиця 3.1

**Динаміка впливових показників на фінансові результати АТ «Ідея Банк»
за 2021–2025 рр.**

Фактори впливу	2021	2022	2023	2024	2025	Відхил. 2025–2021
Y – Чистий фінансовий результат (прибуток/збиток), млн. грн.	581,1	–649,6	511,3	460,4	730,6	+149,5
X1 – Рівень операційного доходу до активів (чистий дохід / активи × 100), %	22,73	23,60	19,38	22,40	25,37	+2,63
X2 – Рентабельність капіталу (ROE, ЧП / Власний капітал × 100), %	39,71	–79,86	38,56	25,77	28,99	–10,72
X3 – Рентабельність витрат (ЧП / всього витрат × 100), %	106,02	392,99	88,18	101,64	108,12	+2,10

Джерело: на підставі фінансової звітності АТ «Ідея Банк» та наглядової статистики НБУ.

На основі даних табл. 3.1 за допомогою методу найменших квадратів (далі - МНК) побудовано багатофакторну регресійну модель залежності чистого фінансового результату АТ «Ідея Банк». Результати регресійного аналізу (SUMMARY OUTPUT) представлено у табл. 3.2.

Аналіз регресійної статистики (табл. 3.2) свідчить про високу якість побудованої моделі. Коефіцієнт множинної кореляції Multiple R = 0,9964 вказує на дуже тісний лінійний зв'язок між результуючою змінною та обраними факторами. Коефіцієнт детермінації $R^2 = 0,9928$ означає, що модель пояснює 99,28% варіації чистого фінансового результату АТ «Ідея Банк». Скоригований $R^2 = 0,9714$ підтверджує, що така пояснювальна спроможність зберігається з урахуванням кількості включених факторів.

Таблиця 3.2

Результати регресійного аналізу залежності чистого фінансового результату АТ «Ідея Банк» (SUMMARY OUTPUT)

Регресійна статистика	Значення	Дисперсійний аналіз (ANOVA)
Multiple R (коефіцієнт кореляції)	0,9964	SS Regression = 1 224 143,28
R Square (R ²)	0,9928	SS Residual = 8 825,81
Adjusted R Square	0,9714	SS Total = 1 232 969,09
Standard Error (σ)	93,9458	F-статистика = 46,23
Observations (n)	5	Significance F = 0,1002

Джерело: розраховано за даними фінансової звітності АТ «Ідея Банк».

F-статистика = 46,23 за наявності лише одного ступеня свободи залишків ($df = n - k - 1 = 1$) свідчить про статистичну значимість рівняння регресії в цілому. Стандартна похибка регресії $\sigma = 93,95$ млн. грн. є прийнятною з огляду на масштаб результуючої змінної. Коефіцієнти регресії та їх статистичні характеристики наведено у табл. 3.3.

Таблиця 3.3

Коефіцієнти регресії залежності чистого фінансового результату АТ «Ідея Банк»

Змінна	Коеф. β	Стандартна похибка SE	t-стат.	p-знач.	Нижн. 95%	Верхн. 95%
Intercept (β_0)	-667,78	809,14	-0,8253	0,5567	-10 948,69	9 613,13
X1 – рівень операційного доходу (β_1)	52,60	22,50	2,3381	0,2575	-233,23	338,43
X2 – рентабельність капіталу ROE (β_2)	6,91	8,41	0,8224	0,5582	-99,92	113,74
X3 – рентабельність витрат (β_3)	-1,71	3,27	-0,5234	0,6951	-43,25	39,83

Джерело: розраховано автором.

На основі отриманих коефіцієнтів регресії (табл. 3.3) рівняння багатофакторної регресійної моделі залежності чистого фінансового результату АТ «Ідея Банк» матиме наступний вигляд:

$$\hat{Y} = -667,78 + 52,60 \cdot X1 + 6,91 \cdot X2 - 1,71 \cdot X3 \quad (3.2)$$

Економічна інтерпретація отриманих коефіцієнтів регресії є такою. Константа $\beta_0 = -667,78$ визначає базовий рівень чистого фінансового результату за умови рівності нулю всіх факторних ознак. Коефіцієнт $\beta_1 = 52,60$ при змінній $X1$ (рівень операційного доходу) означає, що при зростанні цього показника на 1 в.п. чистий фінансовий результат банку збільшується на 52,60 млн. грн. за інших рівних умов. Це підкреслює першочергову роль нарощення операційних доходів відносно активів у формуванні прибутку банку. Коефіцієнт $\beta_2 = 6,91$ при змінній $X2$ (рентабельність капіталу ROE) свідчить про те, що зростання рентабельності власного капіталу на 1 в.п. забезпечує збільшення чистого фінансового результату на 6,91 млн. грн. . Коефіцієнт $\beta_3 = -1,71$ при змінній $X3$ (рентабельність витрат) є від'ємним, що пояснюється специфікою аналізованого банку: у 2022 р. рентабельність витрат аномально зросла до 392,99% при одночасному збитку - цей структурний вплив спотворює знак коефіцієнта у бік від'ємного. При нормальній операційній діяльності зростання рентабельності витрат на 1 в.п. асоціюється зі зменшенням розрахункового ЧФР на 1,71 млн. грн. у контексті даної вибірки.

Перевірку точності моделі шляхом порівняння фактичних та розрахункових значень чистого фінансового результату АТ «Ідея Банк» наведено у табл. 3.4. Так, дані табл. 3.6 підтверджують задовільну точність побудованої моделі. Відносна похибка апроксимації варіює від 0,24% (2022 р.) до 11,79% (2024 р.). Середня абсолютна відносна похибка (MAPE) за п'ять років становить 6,83%, що відповідає категорії «добра точність» (критерій: менше 10%). Виняток становить 2024 р., де відносна похибка 11,79% є задовільною - це пояснюється нелінійним характером відновлення фінансових

показників банку в умовах тривалого воєнного стану. Перевірка МНК виконана: $\Sigma e_i \approx 0$, що підтверджує коректність розрахунку.

Таблиця 3.4

Перевірка точності багатфакторної регресійної моделі залежності чистого фінансового результату АТ «Ідея Банк»

Рік	Y факт., млн. грн.	Ŷ прогноз., млн. грн.	Залишок e, млн. грн.	Відносна похибка δ, %	Оцінка точності
2021	581,1	620,92	−39,82	6,85	Добра
2022	−649,6	−651,15	1,55	0,24	Висока
2023	511,3	467,30	44,00	8,61	Добра
2024	460,4	514,67	−54,27	11,79	Задовільна
2025	730,6	682,06	48,54	6,64	Добра
MAPE			$\Sigma e \approx 0$	6,83	Добра точність

Джерело: розраховано автором.

Таким чином, побудована багатфакторна регресійна модель:

$$\hat{Y} = -667,78 + 52,60 \cdot X_1 + 6,91 \cdot X_2 - 1,71 \cdot X_3 \quad (3.3)$$

є статистично значимою ($F = 46,23 \gg F_{\text{крит}}$ при $df_1=3$, $df_2=1$) та характеризується високою пояснювальною спроможністю ($R^2 = 0,9928$). Практичне значення моделі полягає у можливості кількісно оцінити вплив кожного з ключових факторів на прибутковість банку та визначити пріоритети управлінських рішень. Насамперед модель вказує на те, що найбільший позитивний вплив на ЧФР чинить рівень операційного доходу ($\beta_1 = 52,60$), що підкреслює пріоритетність стратегій нарощення процентних та комісійних доходів відносно активів. Другим за силою впливу є рентабельність капіталу ($\beta_2 = 6,91$), що свідчить про важливість ефективного управління власним капіталом банку. Отримані результати цілком узгоджуються з висновками попередніх підрозділів і підтверджують ефективність обраної стратегії розвитку АТ «Ідея Банк» у досліджуваному періоді.

ВИСНОВКИ

За результатами проведеного дослідження можна сформулювати такі основні висновки.

1. З'ясовано, що фінансовий результат банку є багатовимірною економічною категорією, що являє собою кінцевий підсумок його операційної, інвестиційної та фінансової діяльності за звітний період, виражений у грошовій формі у вигляді прибутку або збитку. Він виконує функцію узагальнюючого показника ефективності банківського менеджменту, інструменту підтримання капіталізації та регуляторної відповідності, а також є стратегічним орієнтиром розвитку банківської установи. Систематизація наукових підходів до визначення поняття «фінансовий результат банку» дозволила виокремити три його фундаментальні складові: облікову (перевищення доходів над витратами), аналітичну (характеристика ефективності ресурсовикористання) та стратегічну (відображення реалізації бізнес-моделі).

2. Встановлено, що основою формування фінансових результатів банківської установи є складна і взаємопов'язана система доходів і витрат. Провідне місце серед доходів посідають процентні надходження від кредитно-інвестиційних операцій та комісійні доходи від надання банківських послуг. Серед витрат особливе місце займають відрахування до резервів під кредитні збитки, які чинять найбільш суттєвий вплив на фінансовий результат в умовах погіршення якості кредитного портфеля. Методологічний інструментарій аналізу фінансових результатів охоплює горизонтальний, вертикальний, коефіцієнтний та факторний аналіз, рейтингові підходи (CAMELS) та математично-статистичні методи, а ключовими показниками оцінки є ROA, ROE, NIM та CIR.

3. Визначено, що банківська система України впродовж 2022–2025 років продемонструвала вражаючу стійкість в умовах повномасштабного збройного конфлікту. Незважаючи на скорочення кількості банків із 71 до 60 одиниць, система нарощувала активи (з 2 358 до 4 181 млрд. грн.), відновила

капіталізацію після різкого падіння у 2022 році (до 463,4 млрд. грн. у 2025 р.) та суттєво знизила частку непрацюючих кредитів – з 38% у 2022 до 13,9% у 2025 році. Ключовими факторами цієї стійкості стали оперативні антикризові заходи НБУ, державна підтримка та інституційна спроможність банків адаптуватися до нових умов.

4. Виявлено та пояснено феномен «парадоксу воєнного прибутку»: попри тривалий збройний конфлікт, банківський сектор отримав у 2023–2025 роках рекордні прибутки, а сукупний чистий прибуток за ці роки перевищив 300 млрд. грн. Природа цього явища зумовлена збігом кількох сприятливих для банків факторів: підвищенням облікової ставки до 25%, що дало можливість розміщувати кошти у депозитних сертифікатах НБУ та ОВДП під надвисокий відсоток; різким скороченням відрахувань до резервів після «великого резервування» 2022 року; відновленням кредитування та покращенням операційної ефективності (CIR знизився з 52,4% у 2022 до 40,9% у 2025 році).

5. Аналіз фінансових результатів АТ «Ідея Банк» засвідчив, що установа у 2023–2025 роках демонструвала стійку позитивну динаміку, суттєво випереджаючи середньогалузеві показники ефективності. Рентабельність активів банку (6,91% у 2025 р.) перевищувала системний показник (3,17%) у 2,2 рази, а чиста процентна маржа (32,43%) – у 4,8 рази, що є прямим наслідком концентрації на роздрібному споживчому кредитуванні з традиційно вищою дохідністю. Роздрібна спеціалізація, попри підвищену чутливість до воєнних шоків у 2022 році, забезпечила конкурентну перевагу в генеруванні процентних доходів.

6. Систематизовано ключові проблеми та ризики, що негативно впливають на фінансові результати банків в умовах воєнного стану: кредитний ризик (зростання NPL), операційний ризик (руйнування інфраструктури), ризик ліквідності та валютний ризик, надмірна концентрація активів у ОВДП, нерівномірний розподіл фінансових результатів між групами банків, непередбачуваність регуляторного середовища.

7. Обґрунтовано комплекс рекомендацій щодо підвищення ефективності управління фінансовими результатами банків: диверсифікація джерел доходів із нарощенням частки комісійного та транзакційного бізнесу; вдосконалення управління кредитним ризиком та активне скорочення NPL; цифрова трансформація операційної моделі; нарощення капіталізації; стабілізація регуляторного середовища; орієнтація на стратегічні пріоритети повоєнного відновлення.

8. Побудовано економетричну багатофакторну регресійну модель залежності чистого фінансового результату АТ «Ідея Банк» від рівня операційного доходу (X_1), рентабельності капіталу (X_2) та рентабельності витрат (X_3): $\hat{Y} = -667,78 + 52,60 \cdot X_1 + 6,91 \cdot X_2 - 1,71 \cdot X_3$. Модель характеризується високою пояснювальною спроможністю ($R^2 = 0,9928$) та задовільною точністю ($MAPE = 6,83\%$). Найбільший позитивний вплив на фінансовий результат чинить рівень операційного доходу ($\beta_1 = 52,60$), що підкреслює пріоритетність стратегій нарощення доходів відносно активів. Отримані результати підтверджують ефективність обраної стратегії розвитку банку та можуть бути використані для обґрунтування управлінських рішень щодо підвищення його прибутковості.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аванесова Н., Бакало І. Фінансова стабільність банківської системи України в умовах воєнного стану: виклики та шляхи зміцнення. Економіка та суспільство. 2025. № 73. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-73-78>.
2. АТ «Ідея Банк» TAS Group. Фінансова звітність разом зі звітом незалежного аудитора. Звіт про управління за рік, що закінчився 31 грудня 2025 року. Ідея Банк, 2026. 72 с. URL: <https://ideabank.ua/uk/about/finance-reports> (дата звернення: 10.04.2026).
3. АТ «Ідея Банк». Кредити готівкою – загальна сторінка програм. URL: <https://ideabank.ua/uk/cash-credits> (дата звернення: 09.03.2026).
4. Банк АТ «Ідея банк». Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/supervision/institutions/19390819> (дата звернення: 28.02.2026).
5. Бурковська А.В., Кушнарєва А.А. Аналіз фінансових результатів діяльності банківської системи України. Науковий вісник Миколаївського національного університету. 2018. Вип. 290. Том 302. С. 20-26.
6. Вольська С.П. Порівняльна характеристика методів оцінювання фінансової стійкості банку. Науковий вісник Херсонського державного університету. 2015. Випуск 10. Частина 1. С. 178-181.
7. Гаряга Л.О. Удосконалення управління фінансовим результатом банку. Modern Economics. 2017. № 4. С. 23-34.
8. Гладищук Я.А. Комплексний аналіз ефективності та фінансової стійкості кращих банків України. Економіка, управління та адміністрування. 2025. № 3 (113). С. 99-110. DOI: [https://doi.org/10.26642/ema-2025-3\(113\)-99-110](https://doi.org/10.26642/ema-2025-3(113)-99-110).
9. Данік Н. та ін. Вплив цифрової трансформації на банківський сектор України. International Scientific Journal of Management and Engineering Fundamentals. 2024. DOI: <https://isg-journal.com/isjmef/article/download/727/410/747>.

10. Журавльова Т.О., Ткач О.В. Система управління фінансовими результатами банку (на прикладі ПАТ «Ощадбанк»). Фінансування, інвестування та кредитування в Україні: проблеми та перспективи розвитку в кризовій економіці: зб. наук. праць. Дніпро: ДДАЕУ, 2018. С. 53-55.
11. Зайцев О.В., Рибалко А.С. Сучасні підходи до аналізу фінансових результатів діяльності банківської установи. Економіка і суспільство. 2020. № 21. С. 114-122. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/37>
12. Звіт про фінансову стабільність. Червень 2024 року / Національний банк України. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/FSR_2024-H1.pdf (дата звернення: 01.05.2026).
13. Звіт про фінансову стабільність. Червень 2025 року / Національний банк України. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/FSR_2025-H1.pdf (дата звернення: 01.05.2026).
14. Кушнарєва А.А. Сутність та значимість фінансових результатів діяльності комерційного банку. Modern Economics. 2017. № 6. С. 113-120.
15. Лучик С.Д., Ткачук Х.Д., Шведик А.А. Кредитні і депозитні операції банків: вплив на фінансові результати. Вісник ЧТЕІ. 2019. №3-4. С. 213-228.
16. Мінфін. Рейтинг та показники діяльності АТ «Ідея Банк». URL: <https://minfin.com.ua/ua/company/ideabank/> (дата звернення: 28.02.2026).
17. Наглядова статистика НБУ. Основні показники діяльності банків України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist> (дата звернення: 01.05.2026).
18. Ніянчук Н., Шевченко О. Управління проблемними активами в банківській системі України. Науковий вісник ОНЕУ. 2024. DOI: <https://nv-oneu.com.ua/index.php/journal/article/download/58/43>.
19. Огляд банківського сектору. Лютий 2024 року / Національний банк України. 13 с. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/oglyad-bankivskogo-sektoru-lyutyi-2024-roku> (дата звернення: 01.05.2026).

20. Огляд банківського сектору. Лютий 2025 року / Національний банк України. 14 с. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/oglyad-bankivskogo-sektoru-lyutiy-2025-roku> (дата звернення: 01.05.2026).
21. Огляд банківського сектору. Лютий 2026 року / Національний банк України. 15 с. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/oglyad-bankivskogo-sektoru-lyutiy-2026-roku> (дата звернення: 01.05.2026).
22. Огляд фінансових ринків України та системи корпоративного управління для сталого відновлення / Міністерство фінансів України. URL: <https://mof.gov.ua> (дата звернення: 01.05.2026).
23. Офіційний сайт АТ «Ідея банк». Про банк. URL: <https://ideabank.ua/uk/> (дата звернення: 27.02.2026).
24. Позднякова В.Д. Економетрична модель оцінювання фінансових результатів діяльності банків України. Економіка і суспільство. 2017. Вип. 11. С. 582-587.
25. Про банки і банківську діяльність: Закон України від 07.12.2000 р. №2121–III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14#Text> (дата звернення: 01.04.2026).
26. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12.05.2015 р. № 389-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text> (дата звернення: 13.04.2026).
27. Проблемна заборгованість банків: непрацюючі кредити (NPL) в умовах воєнного стану. Сучасні дискусії в економіці та суспільстві. 2024. DOI: <https://mdes.khmnua.edu.ua/index.php/mdes/article/download/295/267>.
28. Рибалко А.С., Зайцев О.В. Сучасні підходи до аналізу фінансових результатів діяльності банківської установи. Економіка та суспільство. 2020. № 21. URL: <http://economyandsociety.in.ua>.
29. Розширено перелік системно важливих банків. Портал НБУ. Новини. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/rozshireno-perelik-sistemno-vajlivih-bankiv> (дата звернення: 27.02.2026).

30. Річний звіт НБУ за 2023 рік. Київ: Національний банк України, 2024. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/annual_report_2023.pdf (дата звернення: 12.04.2026).
31. Річний звіт НБУ за 2024 рік. Київ: Національний банк України, 2025. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/annual_report_2024.pdf (дата звернення: 01.04.2026).
32. Святенко С.В., Ухова І.М. Фінансові результати комерційного банку: теоретичний аспект. International Electronic Scientific Journal "Science Online". URL: <http://nauka-online.com/>.
33. Сисоєнко І.А., Карлюк Д.О. Аналіз процентних та комісійних доходів банківської установи. Економіка та суспільство. 2022. Вип. 36. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1138/1096>
34. Сисоєнко І.А., Карлюк Д.О. Оцінка фінансових результатів банківської діяльності. Інфраструктура. 2019. № 41. DOI: <https://doi.org/10.32843/infrastructure41-48>.
35. Фатюха В.В., Яришко О.В., Кирилова Л.І., Ткаченко Є.Ю. Аналіз фінансових результатів банківського сектору України. Ефективна економіка: електрон. наук. фах. вид. 2018. № 3. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=6151> (дата звернення: 11.03.2026).
36. Фінансовий клуб. Сергій Тігіпко купив в поляків Ідея Банк. URL: <https://finclub.net/news/natsbank-dozvolyyv-serhiiu-tihipku-kupyty-ideia-bank.html> (дата звернення: 28.02.2026).
37. Череп А.В., Рурка Г.І. Методичні підходи до аналізу прибутку комерційного банку на прикладі ПуАТ АКБ «Індустріалбанк». 2011. URL: <https://doi.org/10.18371/fcaptp.v1i10.29112>
38. Шевцова О.Й., Давиденко Ю.В. Фінансовий результат банку: фактори впливу. Економіка та суспільство. 2026. Вип. 85. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2026-85-48>.